

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI

ORTAOKUL 7.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFI
KAVRAMLARA YETİŞİ DÜZEYİ (DEMİRCİ İLÇESİ ÖRNEĞİ)

İrem SAĞLAM

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi İsmail TAŞLI

MANİSA-2019

**T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE ve SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI**

**ORTAOKUL 7.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFI
KAVRAMLARA YETİŞİ DÜZEYİ (DEMİRCİ İLÇESİ ÖRNEĞİ)**

İrem SAĞLAM

**Danışman
Dr. Öğretim Üyesi İsmail TAŞLI**

MANİSA-2019

	T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu	FRYL-031
	YÜKSEK LİSANS EĞİTİMİ FORMLARI	Yayınlanma Tarihi	26/03/2018
		Revizyon No/Tarih	2/23/03/2018
		Sayfa	1/1
Tez Savunma Sınavı Tutanağı			

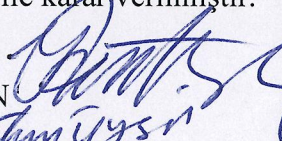
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 28.05.2019 tarih ve 18/21 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 9. Maddesi gereğince Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi İrem SAĞLAM'ın "ORTAOKUL 7.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFİ KAVRAMLARA YETİŞİ DÜZEYİ (DEMİRCİ İLÇESİ ÖRNEĞİ)" konulu tezi incelenmiş ve aday 21.06.2019 tarihinde saat 10:30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 90 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna OY BİRLİĞİ
DÜZELTME yapılmasına * OY ÇOKLUĞU
RED edilmesine ** ile karar verilmiştir.

UYE
Prof. Dr. Bekir SEZEN

BAŞKAN
Dr. Öğretim Üyesi
İsmail TAŞLI

UYE
Dr. Öğretim Üyesi
Hala ALTAY

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ortaokul 7.Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi (Demirci İlçesi Örneği)” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden olduğunu, bunlara atf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

21/06/2019

İrem SAĞLAM

İmza

ÖZET

ORTAOKUL 7.SINIF ÖĞRENCİLERİNİN COĞRAFİ KAVRAMLARA YETİŞİ DÜZEYİ (DEMİRCİ İLÇESİ ÖRNEĞİ)

Bu araştırma, Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin coğrafi kavramlara yetişi düzeyini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, Manisa Demirci ilçe merkezinde bulunan 5 ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Bu okullar 75.Yıl İlköğretim Okulu, İmam-Hatip Ortaokulu, Fatih Ortaokulu, Makine-Kimya-Hüseyin Çamtepe Ortaokulu, Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokuludur. Araştırma, adı geçen okulların 2018-2019 eğitim öğretim yılında 7.sınıfa devam eden 394 öğrenciyi kapsamaktadır.

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Çalışmada kullanılacak ölçme aracı araştırmacı tarafından geliştirilmiş olup etik kurul incelemesinden geçirilmiştir. Sosyal Bilgiler kavramlarının yetişi düzeyini belirlemeye yönelik bu ölçek 40 sorudan oluşmaktadır.

Öğrencilerden her soru için alınan cevaplar, uygun kategorilere işaretlenmiş, frekans (f) ve yüzdeleri (%) hesaplanarak tablo haline getirilmiştir. Böylece Sosyal Bilgiler Dersi Programında kazandırılması hedeflenen kavramlara yetişi düzeyleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Coğrafi Kavramlar, Kavram Öğrenimi, Sosyal Bilgiler

ABSTRACT

SECONDARY SCHOOL 7. CLASS STUDENTS'S ACQUISITION LEVEL OF GEOGRAPHICAL CONCEPTS (EXAMPLE OF DEMİRCİ DISTRICT)

The aim of this study was to determine the level of secondary school 7th grade students' ability to reach geographical concepts. The research was carried out in 5 secondary schools located in the center of Manisa Demirci district. These schools are 75.Yıl Elementary School, İmam-Hatip Secondary School, Fatih Secondary School, Makine-Kimya-Hüseyin Çamtepe Secondary School, Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Secondary School. The study included 394 students attending the 7th grade in the 2018-2019 academic year of the mentioned schools.

Descriptive method was used in the research. The measurement tool to be used in the study was developed by the researcher and examined by an ethics committee. This scale consists of 40 questions to determine the level of social studies.

The answers received for each question from students were marked with appropriate categories, frequency (f) and percentages (%). Thus, it was tried to reveal the levels of being educated in the social studies course program.

Keywords: Geographical Concepts, Concept Learning, Social Studies

TEŐEKKÖR

Çalıőmamın her aşamasında bana destek olan, bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi İsmail TAŞLI.' ya, bilgi ve tecrübesi ile lisansüstü öğrenim hayatımın tüm zorlu aőamalarında desteğini eksik etmeyen, sevgili hocam Sayın Prof. Dr. Serap TABAK' a, öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve hep yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

İrem SAğLAM
Manisa, 2019

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TABLOLAR LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM-I

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1.Problem	3
1.1.1. Alt Problemler	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Araştırmanın Sayıltıları	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.6. Tanımlar	6

BÖLÜM-II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler.....	7
2.2. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Önemi.....	9
2.3. Sosyal Bilgiler Dersi 6.ve 7.Sınıf Kazanımları.....	10

2.3.1. 6.Sınıf Kazanım ve Açıklamaları	11
2.3.2 7.Sınıf Kazanım ve Açıklamaları.....	15
2.4. Sosyal Bilgiler Programının Özel Amaçları.....	19
2.5. Sosyal Bilgiler Programında Temel Beceriler.....	20
2.6. Sosyal Bilgiler Programında Değerler.....	21
2.7. Sosyal Bilgiler Bilişsel Alan İlişkileri	21
2.8. Kavram nedir?	23
2.9. Kavramların Özellikleri ve Yararları.....	23
2.10. Kavram Öğretimi.....	25
2.11. Sosyal Bilgilerde Kavramlar.....	31
2.12. Coğrafi Kavramlar İle İlgili Yapılan Araştırmalar.....	37

BÖLÜM-III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırma Modeli	43
3.2. Çalışma Grubu	43
3.3. Veri Toplama Araçları	44
3.4. Verilerin Çözümlemesi.....	44

BÖLÜM-IV

BULGULAR VE YORUM

4.1.Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	46
4.2.İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	47
4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	51
4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	54
4.5.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	57
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	61
KAYNAKÇA	63

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
N	Öğrenci Sayısı
NCSS	National Council for the Social Studies/Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	Ve Benzeri
yy.	Yüzyıl

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1:** Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları
- Tablo 2:** Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramlar
- Tablo 3:** Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Coğrafi Kavramların Sözlük Anlamları
- Tablo 4:** Araştırmada Yer alan Okul ve Öğrenci Sayıları
- Tablo 5:** Araştırmada Yer alan Okulların Yetişi Düzeyi Sonuçları
- Tablo 6:** Araştırmada Yer alan Okulların Yetişi Düzeyi Sıralaması
- Tablo 7:** Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi Sıralaması
- Tablo 8:** Okul Bazında Yetişi Düzeyi Sıralaması
- Tablo 9:** Ziya Gökalp – N. Kelem Ortaokulu İlk 10 Kavram
- Tablo-10:** Fatih Ortaokulu İlk 10 Kavram
- Tablo 11:** Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu İlk 10 Kavram
- Tablo 12:** İmam- Hatip Ortaokulu İlk 10 Kavram
- Tablo 13:** 75.Yıl İlköğretim Okulu İlk 10 Kavram
- Tablo 14:** Ziya Gökalp – N. Kelem Ortaokulu Son 10 Kavram
- Tablo 15:** Fatih Ortaokulu Son 10 Kavram
- Tablo 16:** Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu Son 10 Kavram
- Tablo 17:** İmam- Hatip Ortaokulu Son 10 Kavram
- Tablo 18:** 75.Yıl İlköğretim Okulu Son 10 Kavram

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Tam Öğrenme Modeli Değişkenleri
- Şekil 2:** Sosyal Bilimlerin Sosyal Bilgilere Katkısı
- Şekil 3:** Sosyal Bilgiler Programında Temel Beceriler
- Şekil 4:** Sosyal Bilgiler Programında Değerler
- Şekil 5:** Bir Özellik Birden Fazla Kavramın Özelliği Olabilir
- Şekil 6:** Kavramlar Çok Boyutludur
- Şekil 7:** Anlam Çözümleme Tablosu Örneği
- Şekil 8:** Kavram Ağı Örneği
- Şekil 9:** Kavram Haritası Örneği
- Şekil 10:** Kavram Karikatürü Örneği
- Şekil 11:** Kavram Bulmacası Örneği

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne Yazılan Dilekçe

Ek-2: Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Gelen Araştırma İzni Yazısı

Ek-3: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Raporu

Ek-4: Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeği

GİRİŞ

Toplumlar ve bireyler devamlı olarak bir değişim içerisinde ve kafa karıştırıcı sorularla sürekli karşılaşmaktadır. Bu soruların çözümünde bireyler ve toplulukların yanıt bulmasında sosyal bilimler alanının değeri oldukça fazladır. İnsanlara ihtiyaç duyduğu yetenek, bilgi ve davranışların kazanımında sosyal bilimlere büyük sorumluluklar yüklenmektedir. Bu bilimin sürekliliği inceliyor olması ve insanı topluma dâhil etme gibi hedefleri olan ve bu nedenle eğitim kurumlarında sosyal bilimlerin etkili olarak yer edinmesine temel hazırlamış, eğitim de hem sosyal bilimler uygulamaları olarak hem de sosyal bilim dalı olarak işlenmesinden dolayı sosyal bilgiler kavramını ortaya çıkarmıştır (Safran, 1993:2).

Bilgi edinmenin günümüzde hızlı bir biçimde artması, elde edilen bilgilerin bireylere aktarılmasının imkânsız olacağından dolayı son birkaç yıldır öğretimde kavramlara daha fazla ağırlık verilmiştir (Özmen, 2005: 24).

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına etkili bir biçimde ulaşması ve öğrencilerin belli kazanımları edinebilmeleri için kavramların öğrenciler tarafından doğru bir biçimde anlaşılması gerekmektedir. Bu noktada, kavram yanılgısı ya da karmaşası yaşayan öğrencilerin önceki öğrenmeleriyle yeni öğrenmeleri arasında denge kurması ve bütünlük sağlaması güçleşebilir. Farklı bir deyişle, öğrencilerin zihin haznesinde doğru olmayan çağırışım lar yapan kavramlar, öğrenim gören bireylerin konularla ilgili bağlantıları kurmakta zorlanmış bu durumun öğrenimin önüne geçerek engel olmuştur ve sosyal bilimler dersindeki öğrenim kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir (Çepni, 2013: 17).

Sosyal Bilgiler ile ilgili eğitimler verilirken coğrafyayı konu alan kavramı öğrencilere kazandırmak oldukça zor bir süreçtir. Öğrencilerin bu konular ile ilgili düşüncelerinin neler olduğunun incelenmesi ilk olarak Piaget ile başlamıştır. Ortaya koyulan araştırmalar sonucunda çocukların kavramlara ilişkin yanlış algılarının bulunduğu sonucuna varılmıştır (Alım, 2008: 168).

Kavramlar insan düşüncesinin temel taşlarıdır. Düşünce sistemine düzen getirir ve eğitimin temel mantığını oluşturur. Öğrenmeyi kolaylaştırır ve anlamlı hale getirir. Bu sebeple eğitimin her alanında ve her kademesinde kavram öğretimine özel bir önem verilmeli ve öğrenilenlerin kalıcılığı sağlanmalıdır.

Kavramların açıklığı, zenginliği, ayırt edici özellikleriyle tanımlanması aşamasında öğretmenlerin payı büyüktür; bu sayede öğrencilerin öğrenmeleri anlamlı hale gelir ve öğrenciler ezbere yönelmezler. Böylelikle öğrencilerde yanlışların önüne geçilerek istenilen hedefe ulaşılır. İşte bu çalışma ortaokul 7. sınıftaki öğrencilerin, sosyal bilgiler programında yer alan coğrafi kavramların ne kadarını anlayıp anlamadıklarını ortaya koyması ve uygulayıcılara (öğretmenlere) çeşitli öneriler sunması bakımından önemlidir.

Tarih, coğrafya, vatandaşlık, hukuk, sosyal psikoloji, felsefe, ekonomi, sosyoloji ve antropoloji, arkeoloji gibi birçok disiplini içerisinde barındıran sosyal bilgiler dersinde, kavramlar önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal bilgiler dersinin farklı disiplinlerle yakın işbirliği içinde olması, programı kavram açısından zenginleştirmektedir.

Ortaöğretim düzeyinde öğrenim gören öğrencilerinin bakı kavramını anlama düzeyi ve kavram yanlışları adlı çalışmada, ortaöğretim öğrencilerinin bakı kavramını anlama düzeylerini ve bakı kavramı ile ilgili yanlışları neler olduğunu meydana çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin bakı konusunu doğru bir şekilde anlayamadığı ve bununla bağlantılı olan konularda da kavram yanlışına uğradıkları rapor edilmiştir (Kızılcıoğlu, 2009).

Ortaokul 5.sınıf düzeyindeki Sosyal Bilgiler Dersi 'Adım Adım Türkiye' ünitesinde yer alan kavramların öğrenciye aktarımı ile ilgili yapılan çalışma da ise birçok kavramın öğrenci tarafından güçlükle öğrenildiği rapor edilmiştir. Konu kavramlarının somut olmaması, öğrencilerin rutin yaşamında yer almaması ve yaş düzeylerine uygun olmaması öğrencinin öğrenimini güçleştirdiği tespit edilmiştir (Gültekin, 2016).

Yukarıdaki ifadelerle göre, etkili bir coğrafya öğretiminde kavram öğretiminin oldukça önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Bu noktada, sınıf içi öğretimi gerçekleştiren bireyler olarak öğretmenin sahip olduğu bilgi, beceri ve uzmanlık düzeyinin önemsenmelidir.

BÖLÜM – I

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilecektir.

1.1.PROBLEM

Bu çalışmanın problem cümlesi, ‘Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler programında yer alan coğrafi kavramlara yetişi düzeyi nedir? şeklinde belirlenmiştir.

Bu çerçevede aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır:

- 1) Coğrafi kavramlara ilişkin okulların yetişi düzeyi nedir?
- 2) Coğrafi kavramlara ilişkin yetişi düzeyinde okullar arasında fark var mıdır?
- 3) Yetişi düzeyi açısından kavramlar arasında fark var mıdır?
- 4) İyi öğrenilmiş kavramlar okullara göre farklılaşmakta mıdır?
- 5) İyi öğrenilemeyen kavramlar okullara göre farklılaşmakta mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler Dersi Programında, öğrencilere kazandırılması hedeflenen coğrafi kavramlara ulaşıp ulaşılamadığını, Bloom’ un taksonomisini dikkate alarak bilgi basamağına göre ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşabilmek için coğrafi kavramlara yetişi düzeyini belirleme ölçeğı uygulanmıştır. Çıkan sonuçlar istatistiksel olarak incelenerek, ortaya atılan problemlere cevap aramaya çalışılmıştır.

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Öğrencilere sosyal bilgiler dersi eğitiminde önemli olan kavramlar öğrencinin düşüncesinin temel yapı taşıdır. Bundan dolayı kavram açıklığı, zenginliği ve öğrencinin doğru bir şekilde anlaması öğrenimi gerçekleştirmede önemli bir unsurdur. Bu nedenle eğitim kurumlarında kavramların öğrenciye kazandırılmasında çok büyük bir yere sahiptir (Fidan, 1985).

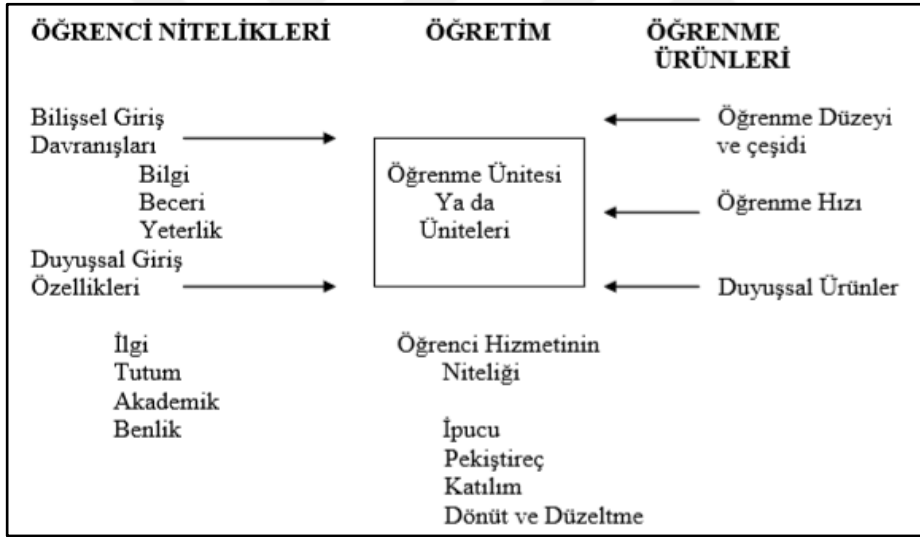

Bloom tarafından ortaya koyulan ve Okulda Öğrenme adı da verilen tam öğrenme yaklaşımı (modeli), okullarda öğretme ve öğrenme süreçlerinde etkili olan tüm öğeleri öğrencilerin öğrenimini etkili hale getirmek için kullanılan planlı bir yaklaşımdır (Ünlü, 2011:23).

Tam Öğrenme yaklaşımına göre her sınıfta ve okulda hızlı öğrenemeyen ve öğrenen öğrenciler bulunur. Bu yaklaşıma göre öğrencilerin hazırbulunuşluklarına yönelik eğitim verilmesi gerekir. Her öğrenciye gereksinim duyduğu ek öğretim zamanı ve nitelikli öğretme hizmeti (ipucu, katılım, pekiştireç, dönüt-düzeltilme) sağlanırsa her öğrencinin öğrenebileceğini kabul edilmektedir. Modelin amacı öğrenmeye etki eden faktörleri kontrol altına alarak kalıcı öğrenmeyi gerçekleştirmektir.

Birbirleriyle belli ilişkiler içinde olan üç ana değişken, alt unsurları ve bunların birbirleriyle ilişkileri, Şekil 1’de şematik olarak gösterilmiştir.

Şekil 1: Tam Öğrenme Modeli değişkenleri

Kaynak: Senemoğlu, 2005: 296.

Okullarda verilen eğitimlerde amaçlar daha çok bilişsel konuların üzerinde durmaktadır. Fakat bilişsel konular da içerisinde barındırdığı farklı öğrenme becerilerini gerektirmektedir.

Kavram öğrenme bireyin doğumdan ölüme kadar süreçte sürekli olarak karşılaştığı bir durumdur. İlköğretim eğitiminde müfredatta yer alan sosyal bilgiler dersi içerisinde de birçok kavram vardır. Bir kavramın doğru bir şekilde öğretilmeme ve tam öğrenme gerçekleşmeden başka bir konuya geçilmesi bir sonraki konunun öğrenilmesini olumsuz etkilemekte ve engel olmaktadır (Ciritci, 2012:15). Birbiri üzerine eklenerek ilerleyen kavramların yanlış, eksik öğrenilmesi veya ezberlenmesi

sonucunda öğrenciler yanılgılara düşmektedir. Bu durum; düşünce üretimi ve genelleme yapmayı engelleyen bir faktördür.

Araştırma, ortaokul düzeyinde, daha önce genel olarak hiç sorgulanmayan coğrafi kavramları öğrenim durumunu incelemeye aldığından, bu alanda yapılmış önemli çalışmalardan birisidir. Coğrafi kavram öğretimi ve öğrenimi ile ilgili yapılan çalışmalardan daha kapsamlı bir çalışmadır. Yeni bir ölçek geliştirilmiş olması, ileride yapılacak bu alandaki çalışmalar için faydalı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma, ilerde yapılacak olan coğrafi kavram öğretimi ve öğrenimi ile ilgili çalışmalarda, bu bilgilerin referans olarak alınabilmesi amaçlanmaktadır. Coğrafya eğitiminde eğitimcilere yararlı bir kaynak oluşturulması öngörülmektedir. Coğrafya eğitimiyle alakalı yeni çalışmalara ışık tutmasının yanında, Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan diğer kavramların da yetişi düzeyinin incelenmesi konusunda örnek oluşturması amaçlanmaktadır.

1.4. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Bu araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

1. Ortaokul öğrencilerine uygulanan coğrafi kavramlar ölçeği, 7.sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan kavramları yeterli düzeyde temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. Öğrenciler ölçekteki açıklayıcı bilgileri ve uygulayıcının açıklamalarını iyi kavramıştır.
3. Öğrenciler test sorularını ciddi bir şekilde cevaplamışlardır.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma;

1. 2018-2019 öğretim yılı içerisinde Manisa ili Demirci İlçesi merkez ortaokullarında okuyan 394 7.sınıf öğrencileriyle,
2. Manisa ili Demirci İlçe merkezinde yer alan 75.Yıl İlköğretim Okulu, İmam- Hatip Ortaokulu, Fatih Ortaokulu, Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu, Ziya Gökalp-Nurettin Kelem Ortaokulları ile,
3. Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine ait coğrafi kavram bilgilerini ölçmeye yönelik hazırlanmış 40 soruluk çoktan seçmeli bir test formu ile sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Sosyal Bilimler: İletişim bilimleri, insan bilimleri, eğitim, ekonomi, tarih, coğrafya, dil bilimi, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, din bilimi, sosyoloji, psikoloji, hukuk, müzikoloji gibi disiplinleri içerisine dâhil eden, insan eseri ya da insan olgularını konu olarak düzenleyen beşeri bilimlerin tümüdür (Safran, 2008: 3).

Sosyal Bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olabilmesi amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın ve fiziki sosyal çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005: 46).

Betimsel yöntem: Var olan veya geçmişte olan bir durumun, meydana gelen haliyle tasvir etmeyi hedefleyen bir yöntemdir.

Bilişsel Alan: Genel olarak bilişsel alan düşünceye dayalı olan eğitsel amaçların sınıflandırılması metodudur. Bilişsel alan aynı zamanda Bloom'un sınıflandırma metodu olarak da bilinmekle beraber çocukların düşünce düzeylerini ortaya koyan davranışları içermektedir.

Kavram: Bireylerin akıllarında bir olguyu ifade eden, olayların ve nesnelerin birleştikleri noktayı meydana getiren bir bilgi yapısı şeklinde bilinmektedir (Ülgen, 2004: 107).

Kavram Öğrenme: Olayları, nesnelere ya da bireyleri belli bir kategorinin içine alan ve bunların bütününe uygulamaya geçirebilme durumudur (Özyürek, 1983: 348).

Yetişek(Eğitim Programı): Öğrenene okul içinde ya da dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir (Demirel, 2000:5).

BÖLÜM – II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. SOSYAL BİLİMLER VE SOSYAL BİLGİLER

Sosyal bilimler, birey aracılığıyla yaratılan gerçek unsurlarla kanıtlamaya yönelik ilişkilendirme ve bu sürecin bitiminde ortaya çıkan dirik bilgiler şeklinde açıklanabilir. Yukarıda bahsi geçen tanımlamadan da anlaşılacağı gibi sosyal bilimler bireyin ürettiği gerçeklerle ilgilenmektedir (Sönmez, 2010: 3).

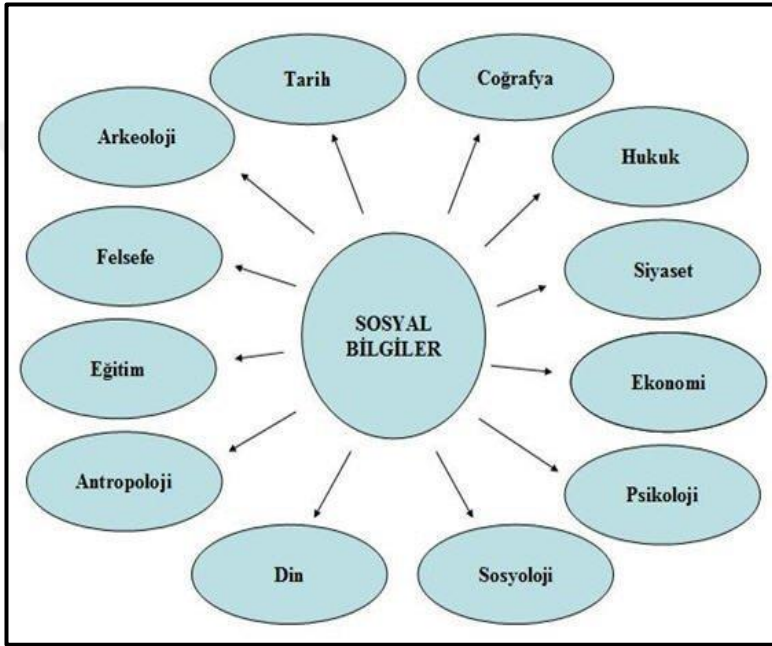
Sosyal bilgiler; sosyal bilimler içerisinde yer alan disiplinlerin süzgeçten geçirilmesiyle elde edilen tek bir bilim dalı olup ilköğretimde okutulmaktadır. Sosyal bilimler ise derinlemesine incelemelerin yapıldığı ortaöğretim ve üniversitelerde okutulmaktadır. Tarih, coğrafya, eğitim, dil bilimi, hukuk, ekonomi, felsefe, sosyoloji, antropoloji, psikoloji ve siyaset bilimi gibi ayrı ayrı disiplinleri kapsar. Sosyal bilgiler alanında çalışma yapanlar sosyal bilgiler öğreticisi ya da eğitimcisi olarak adlandırılır. Sosyal bilimlerle ilgili çalışanlar ise ilgili disipline göre tarihçi, coğrafyacı, psikolog, sosyolog, antropolog olarak adlandırılmaktadır.

Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler arasında yer alan temel fark ‘amaç’ diyebiliriz. Sosyal bilimlerde temel amaç bilginin geliştirilmesidir. Sosyal bilimler bilgiyi, araştırmalarla geliştirmeye çalışır. Sosyal bilgiler de amaç ise bireyin yaşamında karşılaşılabileceği çeşitli sorunları çözebilmesi amacıyla bireyi hayata hazırlamaktır. Ona hayatın içinde karşılaştığı kötü durumlardan ne tür çıkarımlarda bulunmasının gerektiği, girişimci bir birey ve toplumda yer alan vatandaş olarak sorumluluklarını ve görevlerini bilir, hatırlatır ve aktarır. Kavramlar, sosyal bilgiler programının önemli bir boyutunu oluşturur. Bu yüzden programın amaçlarından biri de sosyal bilimlerin temel kavramlarının öğretilmesidir.

Sosyal bilgiler bilgi ve düşünce temeli olarak geniş bir perspektife sahiptir. Coğrafya, bu disiplinler arasında insanın yer ve bu yerden kaynaklanan tüm etkinliklerinde ön plana çıkmaktadır. Çünkü diğer tüm sosyal bilim alanlarının ürettiği bilgi ve düşünceler tamamen kendilerine özgü coğrafi mekânlarda gerçekleşmektedir. Kısacası Tarih, Sosyoloji, Ekonomi vb. tüm disiplinler coğrafi mekândan soyutlanamaz. Bu demektir ki Coğrafyasız sosyal bilimler olamayacağı gibi Sosyal Bilgiler de olmaz (Taşlı, 2016:222).

Sosyal bilgiler öğretiminde yer alan içerik, sosyal bilimler içinde yer alan disiplinlerden seçilerek oluşturulur. Sosyal bilimler insan ve insan yaşamına dair bilgiler üreten disiplinleri kapsar. Tarih, Coğrafya, Ekonomi, Psikoloji gibi disiplinler bunlardan bazılarıdır. Sosyal bilgiler ise bu disiplinlerden aldığı bilgileri eğitim amacıyla kullanan bir alanı temsil eder. Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramları karşılıklı etkileşim içindedir. Sosyal bilgiler dersinin temelini, sosyal bilimler oluşturur. Bu bilimlerin ilköğretim düzeyindeki çocukların seviyesine getirilerek, onlara öğretilmesi gerekir (Sever, 2015: 10).

Şekil 2: Sosyal Bilimlerin Sosyal Bilgilere Katkısı

Kaynak: Öztürk, Dilek, 2003:21.

Sosyal Bilim disiplinlerinin her biri insanın farklı bir boyutunu ele alır. Bu disiplinlerin birbirlerinden ayrıldığı nokta ele aldıkları boyuttur. Bu boyutlar şöyle sıralanabilir;

Antropoloji: Bireyin kültürü,

İletişim Bilimleri: Bireyin iletişimi,

Ekonomi: Bireyin üretim, dağıtım, tüketim, ticaret, değişim ve bölüşümü,

Eğitim Bilimleri: Bireyin eğitimi,

Coğrafya: Bireyin yaşadığı doğal çevre,

Tarih: Bireyin geçmişi,

Uluslararası İlişkiler: Bireyin uluslararası ilişkileri,

Dil Bilimi: Bireyin dili,

Siyaset Bilimi: Bireyin yönetimi,

Psikoloji: Bireyin davranışları,
Sosyoloji: Bireyin toplumsal çevresi,
Müzikoloji: Bireyin Müziği,
Hukuk: Bireyin hak, özgürlük ve bunlarla ilgili kuralları,
Suç Bilimi: Bireyin suç sayılan davranışlarıdır.

Sosyal Bilimlerin bu disiplinleri, insanla ilgili olan faaliyetlerin çoğunu incelemektedir. Bu incelemeler ise insanlara fayda sağlamak için bireylere ulaştırılmalıdır. Disiplinler arası yaklaşımla sosyal bilgiler dersi ile yapılmalıdır (Turan ve Ulusoy, 2015: 4).

2.2. SOSYAL BİLGİLERİN TANIMI ve ÖNEMİ

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin en genel işlevi bireyleri yaşama hazırlamaktır. Sosyal Bilgiler eğitiminin verildiği ilköğretim düzeyindeki derslerden farklı kılan önemli bir özelliği vardır. Bu özellik, toplumun devamlılığını sağlamak için birtakım davranış ve tutumların öğrencilere kazandırılmaya çalışılmasıdır.

Okullarda işlenen sosyal bilgiler dersleri ortaokul ve ilkokul programlarının mihver dersi olması nedeniyle önemli sayılmaktadır. Öğrencinin toplumsallaşması için, sosyal bilgiler dersinin üzerinde daha fazla durulması gerekir.

Sosyal bilgiler geniş bir alana hitap etmektedir. Bu geniş alan, birçok disiplinin merkezinde yer alması doğrudan bir tanımın yapılmasını güçleştirmektedir. Bu nedenle geçmişten günümüze kadarki süreçte bilim adamları tek bir tanım etrafında uzlaşmamışlardır.

Sosyal bilgilerin en genel ifadesi 2005 yılında değiştirilen yeni programı hazırlayan komisyonca yapılan tanımdır:

“Sosyal bilgiler, kişinin toplumsal varoluşunu ortaya çıkarabilmesine katkı sağlaması için; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, felsefe, coğrafya, psikoloji, hukuk, sosyoloji, siyaset bilimleri, tarih, din ve sanat gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını aktaran; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema kapsamında bütünleştirilmesini sağlayan; bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle iletişiminin geçmiş, bugün ve gelecek kapsamında ele alındığı; toplu öğretim algısından yola çıkarak oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB (2005).

Sosyal bilgilerin bir başka tanımı Amerika Birleşik Devletleri Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi /National Council for the Social Studies (NCSS)’nin yapmış olduğu tanımdır. Bu tanıma göre; sosyal bilgiler; yurttaşlık yeterliği edindirmek adına,

edebiyat, sanat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir tutumla birleştirilmesinden meydana gelen çalışma alanıdır. Okul programı kapsamında sosyal bilgiler, ekonomi, hukuk, antropoloji, sosyoloji, arkeoloji, coğrafya, siyaset bilimleri, tarih, psikoloji, felsefe, din ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden alakalı ve uygun içeriklerin alınarak sistematik ve koordineli bir çalışma ortamı yaratılmasını amaçlar. Sosyal bilgilerin öncelikli hedefi, karşılıklı olarak birbiriyle ilişkili bir dünyada, kültürel farklılıkları bulunan bir toplumun yurttaşları olarak kamu yararına bilgiye dayanan, mantıklı kararlar alabilme becerisini geliştirmek adına genç bireylere destek olmaktır (NCSS,1993 Akt. Safran, 2008: 5).

Sosyal bilgilerin önemi şu sözlerle ifade edilmiştir: Sosyal bilimler alanından ilköğretim düzeyindeki çocukların seviyesine paralel olarak belirlenmiş bilgilerin, disiplinlerarası bir yaklaşımla sunulduğu bir müfredat programıdır. Bu ders öğretimi devletler ve toplumlar için stratejik önemi olan bir derstir. Bu ders kapsamında bireyler, vatandaşlık zihniyetini, toplumsal yaşam için gereken bilgi, yetenek, davranış, tutum ve değerleri edinirler (Safran, 2011:15).

Ülkemizde son dönemlerde eğitim öğretim açısından köklü değişimler yaşanmaktadır. Daha önceleri aktarımcı öğretim anlayışının ön planda olduğu sosyal bilgiler öğretimi, yapılan öğretim programı değişiklikleri ile yerini etkinlik temelli öğretim anlayışına bırakmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin aktif olduğu, öğretmenin süreci yönlendirdiği, öğretmenin bilgiyi değil de bilgiye ulaşma yolunda rehberlik ettiği yeni bir anlayış benimsenmiştir. Yeni öğretim programı özellikle öğrenme-öğretme süreçlerine dikkat çekmektedir. Farklı öğretim araç ve gereçlerin öğretmenlerce kullanılarak bilginin ürüne dönüşmesi hedeflenmektedir.

2.3. SOSYAL BİLGİLER 6.ve 7.SINIF KAZANIMLARI

Sosyal Bilgiler Programını oluşturan temel öğeler; genel amaçlar, kavramlar, beceriler ve değerler olarak sıralanabilir.

Öğrenme alanı, birbiriyle alakalı bilgi, yetenek ve değerlerin bir bütün şeklinde görülebildiği, öğrenmeyi düzenleyen disiplinlerarası bir yapıdır.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları

	2005 Programı	2015 Programı	2018 Programı
Öğrenme Alanları	—Birey ve Toplum —Kültür ve Miras —İnsanlar, Yerler ve Çevreler —Üretim, Dağıtım ve Tüketim —Bilim, Teknoloji ve Toplum —Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler —Güç, Yönetim ve Toplum —Küresel Bağlantılar —Zaman, Süreklilik ve Değişim	—Birey ve Toplum —Etkin Vatandaşlık —İnsan ve Mekân —Ekonomi ve Sürdürülebilirlik —Kültürel Miras —Küresel Bağlantılar —Bilim, Teknoloji ve Toplum	—Birey ve Toplum —Kültürel Miras —İnsanlar, Yerler ve Çevreler —Bilim, Teknoloji ve Toplum —Üretim, Dağıtım ve Tüketim —Etkin Vatandaşlık —Küresel Bağlantılar

Kaynak: MEB 2005, 2015, 2018.

Tablo 1 incelendiğinde, 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programının tamamının 7 öğrenme alanı çerçevesinde oluşturulduğu, bu öğrenme alanlarından 6 sınıfın 2005 programındaki isimlerle korunduğu, ‘Etkin Vatandaşlık’ adı altında yeni bir öğrenme alanının oluşturulduğu görülmektedir.

2.3.1 6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programında toplamda 174 kazanım; 2018 yılı sosyal bilgiler dersi öğretim programında ise toplamda 136 kazanım yer almaktadır.

Birey ve Toplum

Bahsedilen öğrenme alanı işlenirken, yardımseverlik ve dayanışma gibi değerlerle öğrencilerin eleştirel düşünceleri ve kronolojik algılarının da geliştirilmesi ve öğrencilerin bu kazanımlara sahip olması gerekmektedir.

- Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler.
- Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder. Dil, din, tarih gibi kültürü oluşturan unsurlar ele alınır.
- Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular. Farklı kişi ve gruplara karşı zaman zaman rastlanan ön yargı ve kalıp yargı örnekleri incelenir. Toplumsal birlikteliğin özel gereksinimli bireylerin yanı sıra farklı sosyoekonomik gruplara mensup

olanlar ile farklı etnik, dinî ve mezhepsel aidiyetlere saygı duymayı gerektirdiği üzerinde durulur.

- Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
- Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.

Kültür ve Miras

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık değeriyle zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. Destan, yazıt ve diğer kaynaklardan yararlanır.
- İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.
- Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte sosyal, siyasi ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.
- Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder. Türkiye Selçukluları Dönemi’nde gerçekleştirilen kültürel faaliyetlerin Anadolu’nun yurt edilme süreci üzerindeki etkisine vurgu yapılır.
- Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası kültürel, siyasi ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar. Tarihî İpek ve Baharat yolları, ilgili haritalar üzerinden ele alınır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Bu öğrenme alanı işlenirken doğal çevreye duyarlılık ve vatanseverlik gibi değerlerle mekânı algılama ve harita okuryazarlığı gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar. Jeopolitik, iklim, ulaşım gibi Türkiye’nin mutlak ve göreceli konumu ile ilgili özelliklerine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.

- Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler. Türkiye'nin yer şekillerine, iklim özelliklerine ve bitki örtüsüne dair haritalar kullanılır.
- Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir. Türkiye'nin nüfus dağılışı, ekonomik faaliyetleri, yer altı ve yer üstü kaynaklarına dair haritalar verilir.
- Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. İnsanların yaşantılarına dair bilgi ve verilerden hareketle Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial iklim üzerine çıkarımda bulunulur.

Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bu öğrenme alanı işlenirken bilimsellik değeriyle yenilikçilik ve araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir. Psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji vb. bilimlerden örnekler verilerek sosyal bilimlerin oluşturan disiplinler tanıtılır. Türkiye'deki bilim ve teknolojinin gelişimine yönelik çalışmalara değinilir.
- Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.
- Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.
- Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Bu öğrenme alanı işlenirken vatanseverlik, doğal çevreye karşı duyarlılık ve sorumluluk gibi değerlerle girişimcilik, yenilikçilik ve araştırma gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir. Kaynakların ülke ekonomisindeki önemi ve yeri tartışılır.
- Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder. Yenilenemeyen ve yenilenebilir kaynakların önemi vurgulanır.

- Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak pazarlama ve yatırım proje önerileri hazırlar.
- Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.
- Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.
- İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.

Etkin Vatandaşlık

Bu öğrenme alanı işlenirken eşitlik değeriyle eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile politik okuryazarlık becerilerinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar. Kuvvetler ayrılığı ilkesi ile yasama, yürütme ve yargı güçlerinin her birinin kendine has yetki ve sorumluluklarının olduğu üzerinde durulur.
- Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder. Konu siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, medya ve bireyler (kamuoyu) kapsamında ele alınır.
- Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar. Kazanımın işlenmesi sırasında 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü ele alınır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.
- Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder. Pozitif ayrımcılık, ekonomik, siyasal ve toplumsal temsil gibi olumlu, kadına şiddet ve cinsiyet ayrımcılığı gibi olumsuz konular üzerinde durulur.

Küresel Bağlantılar

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık değeriyle araştırma ve eleştirel düşünme gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.
- Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder. Konu kaynaklar ve ihtiyaçlar açısından ele alınır.
- Ülkemizin sahip olduğu askerî, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.
- Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular. Kültürümüze ait olmayan unsurların, medya araçları yoluyla toplum hayatını nasıl etkilediği fark ettirilir.

2.2.2 7. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

Birey ve Toplum

Bu öğrenme alanı işlenirken özgürlük ve sorumluluk gibi değerlerle iletişim ve medya okuryazarlığı gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- İletişimi etkileyen davranış ve tutumları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.
- Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.
- Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır. Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsal olarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır.
- İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir. Özel hayatın gizliliği, düşüncüyü açıklama özgürlüğü ve doğru bilgi alma hakkı ile kitle iletişim özgürlüğü arasındaki ilişki ele alınır.

Kültür ve Miras

Bu öğrenme alanı işlenirken kültürel mirasa duyarlılık ve estetik gibi değerlerle kanıt kullanma becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar. Kuruluştan İstanbul'un fethine kadar olan dönemde devletin hüküm sürdüğü yerler ile iskân politikası, askerî,

ekonomik ve toplumsal yapı detaya girilmeden ele alınır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile ilgili farklı tarihsel yorumlara değinilir.

- Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder. Gaza ve cihat anlayışı, istimâlet politikası, millet sistemi üzerinde durulur.
- Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değışime zorlayan süreçleri kavrar. Coğrafi keşifler, Rönesans, Aydınlanma Çağı, Reform, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılâbı, sömürgecilik ve bunların neden olduğu karmaşa ile insan hakları ihlallerine değinilir.
- Osmanlı Devleti'nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değışim hakkında çıkarımlarda bulunur.
- Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir. Yerli ve yabancı seyyahların seyahatnamelerinden örneklere yer verilir.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Bu öğrenme alanı işlenirken özgürlük değeriyle kanıt kullanma, problem çözme, tablo, grafik, diyagram çizme ve yorumlama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
- Türkiye'de nüfusun dağılışını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye'nin demografik özelliklerini yorumlar. Tablo ve grafikler kullanarak ülkemizin demografik özellikleri ile ilgili bilgiler yorumlanır.
- Örnek incelemeler yoluyla göçün nedenleri ve sonuçlarını tartışır.
- Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.

Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bu öğrenme alanı işlenirken bilimsellik ve özgürlük gibi değerlerle zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değışim ve sürekliliği inceler. Yazının icadından günümüze kadar farklı depolama, yaygınlaştırma ve aktarma teknikleri üzerinde kısaca durulur.

- Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır. Türk-İslam medeniyetinin bilimsel alanda ulaştığı seviyeye vurgu yapılır. el-Harezmi, Fârâbî, İbn-i Sînâ, el-Cezerî, İbn-i Haldûn, Ali Kuşçu, el-Hâzinî, Piri Reis ve Kâtip Çelebi gibi bilim insanlarına ve bunların çalışmalarına değinilir.
- XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder. Matbaanın icadı, Dünya’nın yuvarlak olduğunun bilimsel olarak ispat edilmesi, kütle çekim kanununun keşfedilmesi, buhar makinesinin icadı vb. gelişmeler ile bunların etkileri ele alınır.
- Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Bu öğrenme alanı işlenirken dayanışma, dürüstlük ve çalışkanlık gibi değerlerle araştırma, değişim ve sürekliliği algılama ile zaman ve kronolojiyi algılama gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Üretimde ve yönetimde toprağın önemini günümüzden ve geçmişten örneklerle açıklar.
- Üretim teknolojisindeki gelişmelerin ekonomik ve sosyal hayata etkilerini değerlendirir.
- Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir. Yeşilay ve Kızılay gibi kamu yararına çalışan yarı resmî kurumlar ile vakıf ve derneklerin çalışmalarına değinilir.
- Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıır. Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur.
- Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar. Yeni mesleklerin yanı sıra halen icra edilen meslekleri de inceler, kendi kişisel özellikleri, yetenekleri ve ilgilerini bu mesleklerin gerekleri ile kıyaslar ve kişisel kariyerine dair kararlar alır.

- Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri analiz eder. E-ticaret (gerçek ürünler kadar bilgisayar oyunları gibi sanal/dijital ürünler) üzerinde durulur.

Etkin Vatandaşlık

Bu öğrenme alanı işlenirken barış değeriyle problem çözme becerisinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar. Demokratik değerlere ve demokrasi uygulamalarına tarihimizden örnekler verilir.
- Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar. TBMM'nin açılması, Cumhuriyet'in ilanı ve çok partili hayata geçiş denemeleri kısaca ele alınır.
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.
- Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder. Demokratik toplumlardaki antidemokratik uygulamalarla ilgili güncel sorunlar üzerinde durulacaktır.

Aile, okul ve toplumdaki demokratik uygulamalar üzerinde durulur.

Küresel Bağlantılar

Bu öğrenme alanı işlenirken barış ve saygı gibi değerlerle iş birliği, problem çözme ile kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme gibi becerilerin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır.

- Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.
- Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.
- Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.
- Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir. Küresel iklim değişimi, doğal afetler, açlık, terör ve göç konuları ele alınacaktır (MEB, 2018:19 -25).

2.4. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak şu şekilde ifade edilmektedir: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak yurdunu ve milletini seven, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan ve bunları yerine getiren, millî bilince sahip birer yurttaş olarak yetişmeleri,

2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,

3. Hukuk kurallarının herkes adına bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların kanunlar karşısında eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,

4. Türk kültürünü ve tarihini meydana getiren temel unsur ve süreçleri kavrayarak ulusal bilincin gelişmesini sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerekliliğini kabul etmeleri,

5. Yaşadığı çevreyle dünyanın genel coğrafi niteliklerini tanıyarak insanla çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama yetilerini geliştirmeleri,

6. Doğal çevrenin ve kaynakların kısıtlılığının bilincine varıp çevre duyarlılığı kapsamında doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre algısına sahip olmaları,

7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yöntemlerini bilen kişiler olarak eleştirel düşünme yetisine sahip olmaları,

8. Ekonominin temel öğelerini algılayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,

9. Çalışmanın toplumsal hayattaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,

10. Çeşitli dönem ve yerlere ait tarihsel kanıtları sorgulayarak bireyler, olaylar, nesnelere ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmeleri, değişim ve devamlılığı algılamaları,

11. Bilim ve teknolojinin gelişim dönemini ve toplumsal hayata yansımalarını kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,

12. Bilimsel düşünmeyi esas alarak bilgiye erişme, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,

13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşı karşıya kaldığı problemleri çözmek için esas iletişim yetileriyle sosyal bilimlerin temel kavram ve tekniklerini kullanabilmeleri,

14. Katılımın önemine inanmaları, bireysel ve toplumsal problemlerin çözümü için görüşler belirtmeleri,

15. İnsan hakları, demokrasi, ulusal egemenlik, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel evrelerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki yansımalarını kavrayarak hayatını demokratik kurallar bağlamında düzenlemeleri,

16. Millî, manevi değerleriyle evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yöntemlerini bilmeleri,

17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,

18. Özgür birer fert olarak duygusal, fiziksel niteliklerinin; ilgi, istek ve becerilerinin bilincine varması hedeflenmektedir (MEB, 2018:8).

2.5. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA TEMEL BECERİLER

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki yeteneklerin kazandırılması da hedeflenmektedir. Amaçlarda ifadesi olan bu ders kapsamında öğrenilecek beceriler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Şekil 3: Sosyal Bilgiler Programında Temel Beceriler

1. Araştırma	15. Kanıt kullanma
2. Çevre okuryazarlığı	16. Karar verme
3. Değişim ve sürekliliği algılama	17. Konum analizi
4. Dijital okuryazarlık	18. Medya okuryazarlığı
5. Eleştirel düşünme	19. Mekânı algılama
6. Empati	20. Öz denetim
7. Finansal okuryazarlık	21. Politik okuryazarlık
8. Girişimcilik	22. Problem çözme
9. Gözlem	23. Sosyal katılım
10. Harita okuryazarlığı	24. Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
11. Hukuk okuryazarlığı	25. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
12. İletişim	26. Yenilikçi düşünme
13. İş birliği	27. Zaman ve kronolojiyi algılama
14. Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	

Kaynak: MEB, 2018:9.

2.6. SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA DEĞERLER

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki değerler yer almaktadır:

Şekil 4: Sosyal Bilgiler Programında Değerler

1. Adalet	7. Dayanışma	13. Saygı
2. Aile birliğine önem verme	8. Duyarlılık	14. Sevgi
3. Bağımsızlık	9. Dürüstlük	15. Sorumluluk
4. Barış	10. Estetik	16. Tasarruf
5. Bilimsellik	11. Eşitlik	17. Vatanseverlik
6. Çalışkanlık	12. Özgürlük	18. Yardımseverlik

Kaynak: MEB, 2018:9.

2.7. SOSYAL BİLGİLER BİLİŞSEL ALAN İLİŞKİLERİ

Bilişsel alan, düşünceye dayanan eğitsel amaçların gruplandırılmasıdır. Bloom'un sınıflandırma metodu olarak da bilinir ve bir çocuğun entelektüel düşünme düzeyini gösteren tutumu kapsar. Bu alanın en düşük düşünce düzeyinden en yükseğe doğru altı düzeyi şu şekildedir: Bilgi, yorumlama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme (Ünlü, 2011: 20).

- **Bilgi Düzeyi:** Öğrencinin bu adımda herhangi bir olgu veya nesneyle alakalı bir takım nitelikleri görünce tanınması, sorunca söylemesi veya ezberden aynen yinelemesi davranışlarını içermektedir. Öğrenci öğretim faaliyetleri neticesinde, prensipler, listeler, tasnifler, kuramlar ve olaylarla ilgili bilgi sahibi olur. Öğrenci bunları bilir duruma gelir, kendinden bir şey katmaz, bilgiyi olduğu gibi kabul eder (Arı, 2011:750).

Örneğin; 6. Sınıf İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında, 'Konumla ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar' bilgi düzeyinde bir kazanımdır.

- **Yorumlama Düzeyi:** Öğrenci yapılan öğretim sonunda kazandığı bilgiyi kendi cümleleri ile dile getirir, açıklar, sınıflandırır ve kendisine ait örnekler verir(Arı, 2011:750).

Örneğin; 7.sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında, 'Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.' yorumlama düzeyinde bir kazanımdır.

- **Uygulama Düzeyi:** Öğrenciler tarafından öğrenilen bilgilerin yeni bir durumda kullanılmasıdır. Öğrenci fikirleri, bilgileri, kullanır, değiştirir ya da yeni ve özel durumlara uygular, yeni bir problemin çözümünde kullanır, gösterisini yapar(Arı, 2011:750).

Örneğin; 7.sınıf Birey ve Toplum öğrenme alanında, ‘İletişim araçlarından faydalanırken haklarını kullanır ve görevlerini yerine getirir.’ uygulama düzeyinde bir kazanımdır.

- **Analiz Düzeyi:** Öğrencilerden bu düzeyde olayları neden ve sonuçlarıyla açıklayabilmeleri, parçalara ayırabilmeleri, bilgiyi analiz etmeleri, sonuç çıkarabilmeleri beklenir.

Örneğin; 7.sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında, ‘XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da meydana gelen gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini inceler.’ Analiz düzeyinde bir kazanımdır.

- **Sentez Düzeyi:** Öğrenciler tarafından elde edilen bilginin yeni bir şekilde formüle edilmesidir. Sentez, öğeleri, belirli ilişki ve kurallara göre birleştirip bir bütün oluşturmaktır. Her bütün oluşturma işi sentez değildir. Sentezde yenilik, özgünlük, buluş, icat, yaratıcılık gibi özellikler olmalıdır. Toplumsal problemleri çözmeye yeni bir strateji-yöntem geliştirme, yeni bir plan oluşturma, gibi etkinlikler sosyal bilgiler için sentez olabilir.

Örneğin; 7. Sınıf Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanında, ‘Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.’ Sentez düzeyinde bir kazanımdır.

- **Değerlendirme Düzeyi:** Öğrenciler tarafından öğrenildikten sonra özel düşüncelerini şekillendirmede yardımcı olan bilgiler, değer yargılarıdır. Değerlendirme sorularının tek bir cevabı yoktur. Değerlendirme basamağında, öğrenci destekler, savunur, yargılar, eleştirir, haklıyı haksızı ayırt eder (Arı, 2011:750).

Örneğin; 7. Sınıf Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında, ‘Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.’ değerlendirme düzeyinde bir kazanımdır.

2.8. KAVRAM NEDİR?

Kavramlar, olayları, fikirleri, eşyaları ve insanları benzerliklerine göre sınıflandırdığımızda gruplara verdiğimiz isimlerdir (MEB, 2006:45). Kavramlar düşünme ve anlamamızın temelinde yer alan isimlerdir. Kavramın tanımının literatür taramalarında ve araştırmalarda pek çok tanımla yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir:

Kavramlar, ortak özellikleri bulunan fikir, nesne, olay ve tutumların meydana getirdiği sınıflamaların soyut temsilcileridir (Fidan, 1986:98).

Kavramlar bilginin temel unsurlarıdır ve bireylerin öğrendiklerini, gruplandırmalarını ve planlamalarını sağlar. Ayrıca kavramlar kişinin düşünmesini sağlayan zihinsel bir araçtır ve çok boyutlu bilgileri kullanılabilir birimler haline getirirler (Senemoğlu, 2001:513).

Türk Dil Kurumu kavramı, bir nesnenin veya fikrin zihindeki soyut ve genel tasarımı, nesnelerin ve olayların ortak niteliklerini içeren, ortak bir isim altında toplayan soyut ve genel bir fikir olarak tanımlamıştır (TDK, 2019).

Genel olarak kavram, insan zihninde anlaşılan çeşitli obje ve olguların değişebilir ortak niteliklerini temsil eden bir bilgi formu/yapısıdır; bir sözcükle ifade edilir. İnsanlar; benzerlikleri ve farklılıkları birbirinden ayırırlar. Söz gelimi, yaprakları, dalları, kökleri, hacimleri, meyveleri ve üreme şekilleri bakımından değişebilen ağaçların, ortak yönleri bu nitelikleri barındırmasıdır. Bu algılarla zihnimizde yarattığımız imaj ağaç olarak ifade edilir (Ülgen, 2004:107)

2.9. KAVRAMLARIN ÖZELLİKLERİ ve YARARLARI

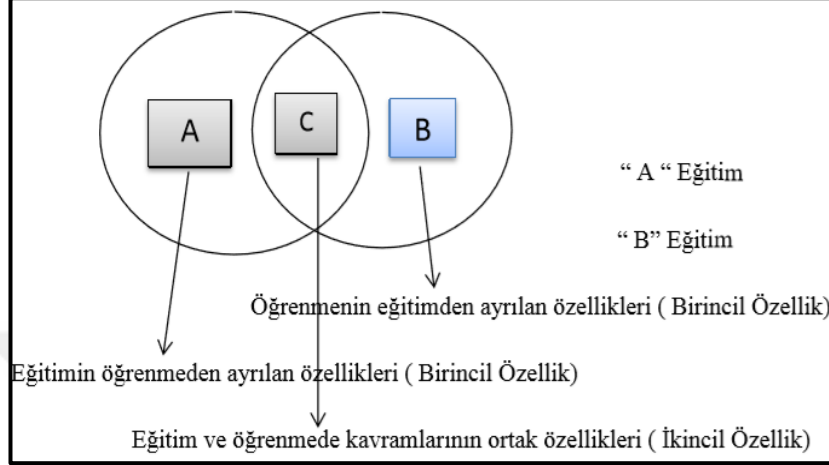
Kavramları daha iyi anlamak ve yanlışlara sebep olmamak adına kavramların niteliklerini iyi bilmek gerekir. İnsan doğumla birlikte kavramlarla iç içe yaşamını sürdürmektedir. Ailede, çevremizde, öğrenim gördüğümüz okullarda, sokakta karşımıza her zaman bir kavram çıkmakta ve bireyler zihinlerinde gruplandıkları bu kavramları uygun anlarda kullanmaktadırlar. Kavramlar, insanların birbiriyle olan etkileşimini kolaylaştırırken, mevcut nitelikleri açısından öğrenme sürecini de doğrudan etkilemektedir. Kavramların başlıca nitelikleri aşağıdaki gibidir.

Kavramların özellikleri şu şekilde ifade edilebilir:

- Kavramların algılanan nitelikleri kişiden kişiye değişiklik gösterebilir.

- Kavramın orijinali (prototype) vardır. Kavramın orijinali, kavramın kişinin düşüncelerindeki ilk oluşum şeklidir. Kavramın kritik niteliklerinden meydana gelir.
- Kavramların nitelikleri, birden çok kavramın üyesi olabilir.

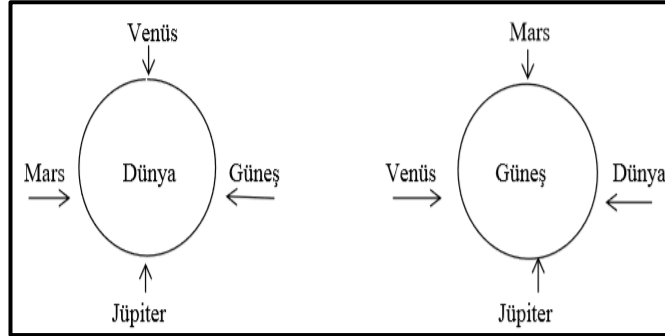
Şekil 5: Bir özellik birden fazla kavramın özelliği olabilir

Kaynak: Ülgen,2004

- Kavramlar nesnelerin, olayların hem doğrudan hem dolaylı olarak somut niteliklerinden meydana gelir.
- Kavramlar çok boyutludur.

Şekil 6: Kavramlar çok boyutludur

Kaynak: Ülgen,2004

- Kavramlar kendi kapsamlarında, niteliklerine uygun belirli kriterlere göre gruplanabilir.
- Kavramlar içlerindeki iletişime dayanarak, bir bütünlük meydana getirir.
- Kavramlar dille ilişkilidir. Bir kültürde geliştirilen kavram çeşitliliği ile o kültürün dil zenginliği arasında pozitif bir bağ vardır.
- Kavramların nitelikleri de kendi bünyesinde birer kavramdır(Ülgen, 2004: 108-117).

Kavramların Yararları

1-Kavramlar vasıtası ile zihnimiz, çevremizdeki karmaşık durumu basitleştirir.

2-Kavramlar insanlar arasındaki etkileşimin meydana gelmesinde, bireylerin birbirini anlamalarını sağlamada dikkat çekici bir role sahiptir. Yanlış anlamalar kavramlara verdiğimiz çeşitli anlamlardan da ortaya çıkabilir.

3-Kavramların birbiriyle etkileşiminden ilkeler ve kurallar doğar. İlkelerin sağlamlığı, doğru yargıda bulunmaya ve sorunları anlayarak çözmemize katkı sağlar (Fidan, 1996:192).

2.10. KAVRAM ÖĞRETİMİ

Bireyler kavramları öğrenirken gözlem, deneyim veya öğretim yoluyla bunu gerçekleştirirler. Her ne kadar yaşantı sonucu birçok kavram öğrenilse de asıl öğrenme sınıf içerisinde gerçekleşir.

Sosyal bilgiler dersinde mevcut bazı konuların soyut olması, öğrencilerin konular kapsamında kullanılan kavramları öğrenmelerini güçleştirir. Öğrencilerin mevcut kavram yanılgıları eğitim sürecinde belirlenmesi, öğretmenlere yanılgıları düzeltmeleri için olanak sağlayacaktır.

Kavram öğretimini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen birçok faktör vardır. Kavramların yapısı (somut, soyut, basit, karmaşık gibi), bireylerin duyuşsal ve davranışsal gelişim özellikleri, bireyler ve ailelerinin sosyoekonomik yapısı bu faktörlerden bazılarıdır. Bireylerin sözcük-kelime alt yapısı de çok önemlidir. Kavramlar sözcüklerle dile getirilir ve bu sözcükler kavramların sembolleridir. Örneğin 'ekvator' kelimesi bir semboldür. Özellikle soyut kavramlardan oluşan konuların öğretiminde kelime zenginliği (sözcük dağarcığı) oluşabilecek açıkların giderilmesinde kullanılabilir. Konunun iyi anlaşılması, örneklerin yeterli ve anlaşılabilir olması kullanılan kelimelerin çokluğu ile doğru orantılıdır.

Kavram öğretiminde bireylere öğretilmesi düşünülen kavramlar onların gelişim düzeylerine göre seçilmelidir. Birey temelli, somuttan soyuta, yakından uzağa, basitten karmaşığa, merkezden çevreye gibi ilkeler kavram öğretiminde de dikkate alınması gereken ilkelerdir. Kavram Öğretiminde:

1. Kavram öğretiminde özellikle somut işlemler döneminde olan öğrencilere doğrudan tanım yapılmamalı ve öğrencilerin anlamasını zorlaştıracak örneklerden kaçınılmalıdır.

2. Kavram yanlışlarını önlemek için örnek veriliyorsa, örnek iyi seçilmelidir. Örneklerin günlük yaşamla bağlantılı olması kalıcılığı artırabilir.

3. Kavram öğrenmede grafik, tablolar, resimler ve modeller gibi görsel materyaller kullanılmalıdır. Somut örnekler öğrenciler tarafından daha çok anlaşılacaktır.

4. Kavram öğrenmede grafik, tablolar, resimler ve modeller gibi görsel materyal kullanımına ağırlık verilmelidir.

5. Kavram öğretiminde öğrenme için gereken rehberlik yapılmalıdır. Aşamalı kavramlarda, eski bilgi ile yeni öğrenilen bilgilerin örtüşmesine dikkat edilmelidir.

6. Kavramın tanımı ezberlenmemeli, öğrencilerin anlayarak ve kavrayarak öğrenmeleri sağlanmalıdır.

7. Kavram öğretiminde kavram haritalarının öğrenme üzerindeki etkililiği unutulmamalıdır.

8. Kavram öğrenmeye rehberlik ederken her bireyin birbirinden farklı olduğu, kişisel özelliklerin öğrenme üzerinde etkili olduğu unutulmamalıdır.

9. Kavram öğrenmede öğrencilerde oluşması muhtemel kavram yanlışları önceden tespit edilmeli ve oluşan yanlışlar düzeltilmelidir.

10. Öğretmenlere sürekli kendilerini yenileme fırsatı verilmeli ve kavram öğretimi konusunda hizmet içi eğitim verilmelidir.

11. Öğretmen yetiştiren ilgili fakültelerde kavram öğretimi konusunda gereken etkinlikler uygulamalı gösterilmelidir. Özel öğretim yöntemleri dersinin etkililiği artırılmalıdır (Ulusoy ve Yelken, 2009).

Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan **kavram öğretim modelleri** aşağıda verilmiş ve açıklanmıştır.

- 1) Anlam Çözümleme Tabloları
- 2) Kavram Ağları
- 3) Kavram Haritaları
- 4) Kavram Karikatürleri
- 5) Kavram Bulmacaları

1) Anlam Çözümleme Tabloları

Anlam çözümleme tabloları, kavram öğretiminde kullanılan grafiklerden biridir. Anlam çözümleme tabloları iki boyutludur. Tablonun bir boyutunda özellikleri çözümlenecek olan kavramlar yer alır. Diğer boyutunda özellikler sıralanır. Tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerin öğrenilmesinde etkilidir. Anlam çözümleme tabloları ile öğrenciler bilgilerini düzenleyebilir. Kavramlar, özellikleri ve konu başlıkları arasında ilişki kurabilirler.

Şekil 7: Anlam Çözümleme Tablosu Örneği

GÖLLER	ÖZELLİKLER						
	Tektonik	Lav seti	Alüvyol set	Kıyı set	Suyu tatlı	Tuzlu	Sodali
Van gölü	X	X					X
Tuz gölü	X					X	
Sapanca	X				X		
Eymir			X		X		
Haçlı		X			X		
B. Çekmece				X		X	
K. Çekmece				X		X	
Manyas	X				X		

Kaynak: Yesari,2018:62

2) Kavram Ağları

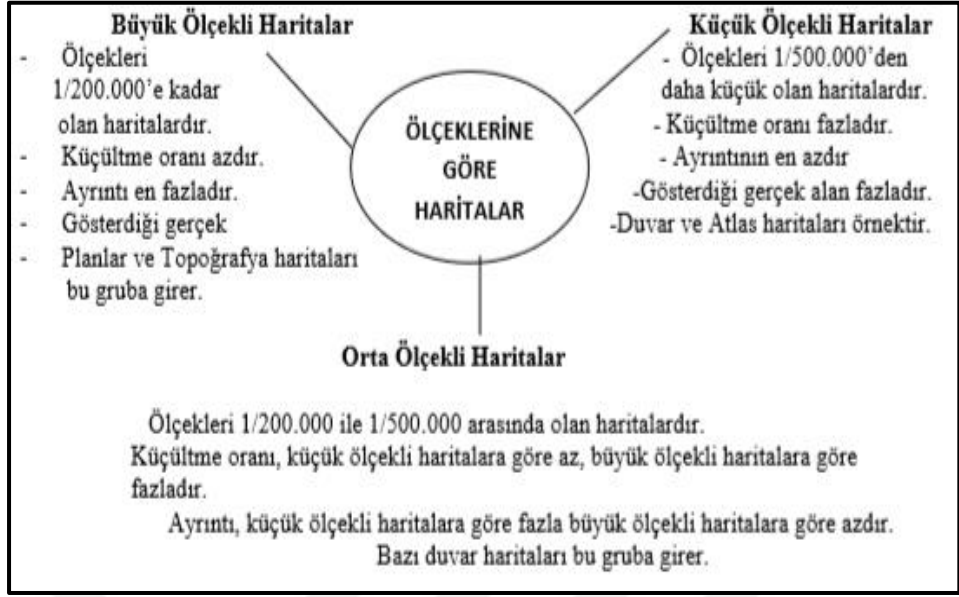
Kavram ağı öğrencilerin izlenimlerini, fikirlerini kavram ve ilkelerle uyumlu bir şekilde sergileyen grafik araçtır. Bir üniteye hazırlık adımı, ünite ele alınırken veya ünite sonunda da kullanılabilir. Birbirleri ile ilişkili bilgileri sınıflandıran harita da denebilir.

“Semantik Ağ” da denilen bu araç, öğrencileri;

- Geçmiş bilgilerini harekete geçirmek,
- Yeni kavramları geliştirmek,
- Kavramlar arası yeni ilişkiler bulmak,
- Kavramları tekrar düzenlemek gibi zihinsel faaliyetlerle yazılı metinleri daha iyi algılamalarına yardımcı olur (Yesari, 2018:52).

Şekil 8: Kavram Ağı Örneği

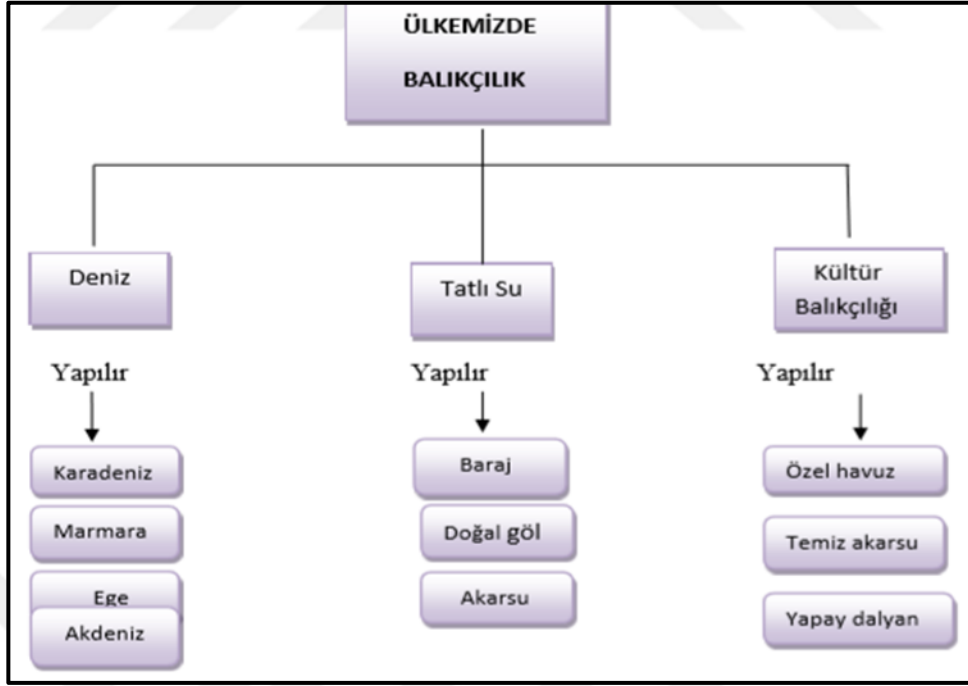
Kaynak: Tokcan, 2015: 284.

3) Kavram Haritaları

Kavram haritaları kavramların manalarını ve aralarındaki bağların grafiksel olarak yansıtılmasını sağlayan bir araçtır. Kavram haritaları iki ana bölümden meydana gelmektedir. Bu bölümler; kavramlar ve kavramlarla bağlantılı kelimelerdir. Kavram haritaların 1979 yılında eğitim kapsamına Novak almıştır. Bu teknik, yeni ve eski bilgi arasında bağ kuran, yeni kavramı bireyde bulunan kavram bilgisiyle birleştirilmesini iddia eden öğretim tekniği esasına dayandırmıştır. İfade edilmek istenen kavramın diğer kavramlarla ilişki kurularak öğrenciye iletilmesini sağlar (Kabapınar, 2003:133).

Kavram haritaları gerek öğretmen gerekse öğrenci tarafından hazırlanarak kullanılabilir. Öğretmen kavram haritasını konu öğretimi esnasında konunun kapsamına göre adım adım tamamlar. Konu bitiminde ise konuyu özetlemek ve öğrencilerin belirlenen hedeflere ulaşma düzeyini tespit etmek için kullanabilmektedir (Türkhan, 2013: 39).

Şekil 9: Kavram Haritası Örneği

Kaynak: Tokcan, 2015.

4) Kavram Karikatürleri

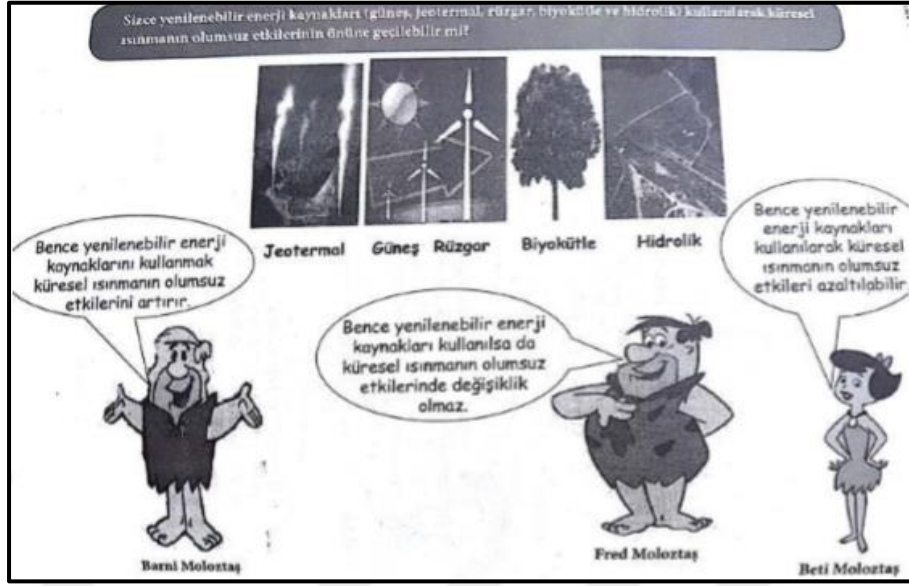
Karikatür; insan ve topluma ilişkin her nevi olayı içeren, abartılı şekilde çizilmiş düşündürücü resim olarak ifade edilmektedir (TDK, 2019) .

Kavramların çizimler şeklinde ve karikatür olarak aktarılması öğrencilerin ilgisini çekmekte ve kavramlara olan dikkatini artırmaktadır (Tokcan ve Alkan, 2013: 5).

Kavram karikatürleri, gündelik yaşamda ve yaptığımız işlerin içinde yer alan bilimle alakalı bakış açısını yansıtan karikatür tarzı çizimlerdir. Karikatürler, daha fazla düşünce yansıtmak amacıyla konuyu tartışmalı hale getirir ve daha şüpheli duruma sokarlar. Kavram karikatürleri mizah unsuru barındırmazlar ama bilimsel düşünceyi uyarıcı hale getirmek için tasarlanmışlardır. Kullanılan diyaloglarda ise doğru yanıtı buldurma amacı taşınmamaktadır (Demir, 2008: 5).

Kavram karikatürleri ile farklı karakterlerin bakış açılarıyla ana mesajla ulaşılmaya çalışılır. Her bir karakter farklı bir düşünceyi savunur. Öğrenciler kavramları yorumlama ve anlama fırsatı bulur. Tüm bakış açıları farklı olarak ele alınır ve öğrencilerin düşüncelerini tartışmalarını sağlar.

Şekil 10: Kavram Karikatürü Örneği

Kaynak: Tokcan, 2015: 378.

5) Kavram Bulmacaları

Bulmaca farklı biçimlerde düzenlenebilen, insanları eğlendirirken düşündüren, akıl yürütmeye teşvik eden, bilgileri tekrar ettirerek bilginin kalıcı olmasını sağlayan bilgi yoklama oyunu olarak isimlendirilebilir.

Kavram bulmacaları, somutlaştıran, pekiştiren bir öğretim şekli olarak eğitim alanında kullanılmaktadır. Kavram öğretiminin yanı sıra kelime haznesinin zenginleşmesini sağlar.

Kavram bulmacaları etkinliği yaptırılırken, öğrencilerden aşağıda verilenlerin yapılması istenmelidir.

Öğrenciler;

1. Bulmacadaki kavramları bulur.
2. Tanımlarını araştırır.
3. Kavrama ait belirleyici örnekleri yazarlar.
4. Kavrama ait belirleyici olmayan özellikleri yazarlar.
5. Kavrama ait somut bir örnek yazarlar.
6. Grupta yer alan tüm üyeler bulgularını paylaşarak eksiklerini tamamlar.
7. Gruplar arası iletişim sağlanarak bilgi paylaşımı sağlanır (Taşlı, 2005).

Şekil 11: Kavram Bulmacası Örneği

Aşağıdaki kavramları bulunuz

I	X	Y	Y	X	C	H	A	T	Y	I	L	U	D	Z	U	N	C	W	R	J	X	L	U	K
N	K	O	F	M	S	X	F	T	Y	H	S	J	F	U	D	Q	C	W	H	X	E	M	H	Y
K	E	H	S	I	Y	A	S	I	G	Ü	Ç	E	Z	F	W	S	D	B	P	N	K	T	C	J
I	X	X	Y	G	Z	V	V	H	T	O	M	Q	N	Z	D	M	F	O	Y	W	O	F	F	X
L	J	L	C	A	L	A	I	K	L	I	K	B	A	H	P	V	Z	C	Q	B	N	M	Z	H
A	F	P	Q	V	P	A	K	S	K	B	J	H	C	J	G	V	Y	W	G	V	O	I	D	M
P	B	P	P	B	I	C	U	V	U	Y	A	S	K	E	R	I	G	Ü	Ç	D	M	L	S	I
Ç	U	U	R	A	I	B	R	P	P	D	K	S	R	Q	D	O	E	M	Y	E	I	L	O	J
I	L	A	O	S	L	U	G	K	Ü	L	T	Ü	R	E	L	G	Ü	Ç	E	V	K	I	S	N
L	E	F	H	A	L	K	Ç	I	L	I	K	V	X	W	G	U	Q	E	U	L	G	G	O	U
I	D	G	J	J	G	H	B	U	N	D	X	C	H	N	R	X	P	O	Q	E	Ü	Ü	S	W
K	A	T	A	T	Ü	R	K	Ç	Ü	L	Ü	K	E	R	E	A	Z	G	W	T	Ç	Ç	Y	Z
D	N	G	T	E	V	G	Y	A	Y	R	U	T	T	M	X	T	S	U	H	Ç	Q	U	A	S
K	E	N	L	U	Y	A	I	N	S	A	N	S	E	V	G	I	S	I	K	I	Y	K	L	I
G	K	Ç	A	Ğ	D	A	Ş	L	A	Ş	M	A	M	J	A	F	M	R	L	L	T	M	G	V
Z	U	Ü	B	S	V	M	I	L	L	I	Y	E	T	Ç	I	L	I	K	V	I	Z	R	Ü	H
R	L	U	D	L	B	I	L	I	M	S	E	L	L	I	K	V	A	G	V	K	A	K	Ç	Z

ATATÜRKÇÜLÜK	INKILAPÇILIK	MILLİGÜÇ	SIYASİGÜÇ	ASKERİGÜÇ
MİLLİYETÇİLİK	EKONOMİKGÜÇ	SOSYALGÜÇ	KÜLTÜRELGÜÇ	HALKÇILIK
DEVLETÇİLİK	LAİKLİK	İNSANSEVGİSİ	BİLİMSELLİK	ÇAĞDAŞLAŞMA

Kaynak: Aslan, 2012: 52.

2.11. SOSYALBİLGİLERDE KAVRAMLAR

Öğrenciler sosyal bilgiler dersine ait kavramları kulaktan dolma, anladıklarına göre yorumlayarak, ilk duyduklarını zihinlerine kodlayarak, eksik veya yanlış yollarla öğrenerek ortaokula gelmektedirler. Öğrenciler istem dışı olarak kodladığı tanımı, değiştirmemek için direnç göstermektedir. Bu durum öğrencilerin kavramları doğru bir şekilde kavramasına engel olmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi pek çok kavramı kapsayan bir derstir. Kavram açısından son derece zengin bir ders olmasının nedeni, bu dersin çeşitli disiplinlerden meydana gelen bir yapıya sahip olmasıdır. Çeşitli disiplinler arasında ilişki kurabilmek için de bir kavram öğrenilmeden farklı bir kavramı öğrenmek zorlaşmaktadır. Bu durum da kavram öğretiminin önemini arttırmaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretiminde, kavramların kazanılmasını, öğretimin merkezi olarak belirlemenin pek çok yararı vardır: Öğrencilerin akademik başarı düzeyleri üzerinde pozitif etki sağlar. Öğrenme ve anımsamayı kolaylaştırır. İletişimi

basitleştirir. Öğretimi bireyselleştirir. Gerçek ve yanlış anlamayı ayırt etmeye destek olur. Problem çözme ve akıl yürütme yetisini geliştirir (Doğanay, 2002:277).

İlköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgilerle ilişkili ilkeleri öğrenebilmeleri ve karşılıklarına çıkabilecek toplumsal sorunları çözüme kavuşturabilmeleri için temel kavramları oldukça iyi anlamaları gerekmektedir. Kavramlar ilköğretim dönemindeki çocukların algılarındaki temel bilişsel yapıların meydana gelmesinde ve yeni bilgileri anlamlı olarak öğrenmelerine yardımcı olur (Erden, 1997:49)

Sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan coğrafya bilgisi öğrencilerin kendi çevreleri ile ilgili veri toplamalarını ve bu verileri kullanmalarını sağlar. Öğrenciler yaşadıkları fiziksel çevre ile ekonomik faaliyetleri ve yaşam biçimleri arasında bağ kurabilir, çevresini tanıır, bireyin doğal çevreye etkisinin yanı sıra doğal çevrenin de birey üzerine yaptığı etkiyi kavrayabilir (Akbaş, 2002:1)

2005'te hazırlanan sosyal bilgiler öğretim programı kapsamında kazandırılması öngörülen temel kavramlar listelenmiştir. Bu programa göre 4-5. sınıf düzeylerinde 121; 6-7. sınıf düzeylerinde ise 131 adet temel kavram tespit edilmiştir.

2005 ve 2018 yılı programları kavramlar boyutuyla ele alındığında; 2005 yılındaki programda 4 yıl boyunca kazandırılacak kavramlar ayrı ayrı listelenmiştir. Bunların hangi sınıf seviyesinde giriş, geliştirme ve pekiştirme açıları ile kazandırılacağı belirtilmiştir. 2018 öğretim programında ise kavramlar ile ilgili olarak kavram öğretiminin önemli olduğu "...ilgili temel kavramları öğrenir" şeklinde açıklamaların verildiği, kazandırılacak kavramlar listelenmemiştir.

Sosyal Bilgiler dersi programında, kazandırılması hedeflenen 160 kavram bulunmaktadır. Bu kavramlardan 6-7. sınıfa ait liste, aşağıdaki tabloda yer almaktadır (MEB, 2005).

Tablo 2: Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramlar

	Kavramlar	6.	7.		Kavramlar	6.	7.
1.	Afet	⊙		31.	Ekonomi	⊙	⊙
2.	Aile	⊙		32.	Ekonomik faaliyet	⊙	⊙
3.	Akrabalık	⊙		33.	Ekvator	○	⊙
4.	Anayasa	⊙	⊙	34.	Emek	⊙	⊙
5.	Bağımsızlık	○	⊙	35.	Enerji	○	⊙
6.	Barış	○	⊙	36.	Estetik	○	⊙
7.	Beşeri ortam	⊙	⊙	37.	Etkileşim	○	⊙
8.	Bildirge (Beyanname)	○	⊙	38.	Fetih	○	⊙
9.	Bilim	○	⊙	39.	Gaza	○	⊙
10.	Birey	○	⊙	40.	Gelenek	⊙	⊙
11.	Bölge	○	⊙	41.	Genelleme	○	⊙
12.	Buluş	○	⊙	42.	Girişimci	○	⊙
13.	Bütçe	⊙	⊙	43.	Göç	○	⊙
14.	Coğrafi konum	○	⊙	44.	Görüş	○	⊙
15.	Cumhuriyet	⊙	⊙	45.	Grup	○	⊙
16.	Çağ	○	○	46.	Gümrük	○	
17.	Çevre	⊙	⊙	47.	Hak	⊙	⊙
18.	Çevre kirliliği	⊙	⊙	48.	Harita	○	⊙
19.	Dayanışma	⊙	⊙	49.	Hoşgörü	○	⊙
20.	Değer	⊙	⊙	50.	Islahat		○
21.	Değişim	⊙	⊙	51.	İhracat	○	⊙
22.	Demokrasi	⊙	⊙	52.	İklim	○	⊙
23.	Devlet	⊙	⊙	53.	İletişim		○
24.	Dil	⊙	⊙	54.	İskân	○	⊙
25.	Din	⊙	⊙	55.	İsraf	○	⊙
26.	Doğal kaynaklar	○	⊙	56.	İşsizlik	○	⊙
27.	Doğal ortam	⊙	⊙	57.	İthalât	○	⊙
28.	Duygu	⊙	⊙	58.	Kamuoyu	○	⊙
29.	Düşünce	⊙	⊙	59.	Kanıt	○	⊙
30.	Egemenlik	⊙	⊙	60.	Katılım	○	⊙

	Kavramlar	6.	7.		Kavramlar	6.	7.
61.	Kaynak	⊙	⊗	97	Seçim	⊙	⊗
62.	Keşif		⊙	98	Sermaye	⊙	⊗
63.	Kıta	⊙		99	Sivil Toplum Kuruluşu	⊙	⊗
64.	Kişilik	○	⊙	100	Siyaset (Politika)		○
65.	Kronoloji	⊙	⊗	101	Siyasî güç	○	⊙
66.	Kurultay	○	⊙	102	Sorumluluk	⊙	⊗
67.	Kurum	⊙	⊗	103	Sosyal bilim	○	⊙
68.	Kut	○	⊙	104	Sözleşme	⊙	⊗
69.	Kutup	○	⊙	105	Şehirleşme	⊙	⊗
70.	Kültür	⊙	⊗	106	Tasarruf	⊙	⊗
71.	Kültürel öge	⊙	⊗	107	Teknoloji	⊗	⊗
72.	Küresel sorun	○	⊙	108	Telif ve patent	⊙	
73.	Laiklik	○	⊙	109	Teokrasi	○	
74.	Medya	○	⊙	110	Ticaret	⊙	⊗
75.	Meslek	⊗	⊗	111	Tören	⊙	⊗
76.	Meşrutiyet	○	⊙	112	Turizm	⊙	⊗
77.	Milat	○	⊙	113	Tüketim	⊗	⊗
78.	Millet	⊙	⊗	114	Ulaşım	⊙	⊗
79.	Millî egemenlik	⊙	⊗	115	Uygarlık	○	⊙
80.	Millî kültür	⊙	⊗	116	Üretim	⊗	⊗
81.	Monarşi	○	⊙	117	Ürün	⊗	⊗
82.	Nüfus	⊙	⊗	118	Vakıf		○
83.	Okyanus	○	⊙	119	Varsayım	○	
84.	Olgu	⊙	⊗	120	Vatan	⊙	⊗
85.	Oligarşi	○	⊙	121	Vatandaş	⊗	⊗
86.	Ortak miras	⊙	⊗	122	Vergi	⊙	⊗
87.	Ölçek	⊙		123	Yargı	⊗	⊗
88.	Özgürlük	○	⊙	124	Yasa	⊗	⊗
89.	Pazar	⊙	⊗	125	Yasama	⊙	⊗
90.	Reform		○	126	Yatırım	⊙	⊗
91	Rol	⊙	⊗	127	Yerleşme	⊗	⊗
92	Rönesans		○	128	Yön	⊗	
93	Saltanat	⊙	⊗	129	Yönetim	⊗	⊗
94	Sanat	⊙	⊗	130	Yürütme	○	⊙
95	Sanayi	⊙	⊗	131	Yüzyıl	⊙	⊗
96	Savaş	⊙	⊗				

○ Bu kavram giriş düzeyinde verilecektir.
⊙ Bu kavram geliştirme düzeyinde verilecektir.
⊗ Bu kavram, pekiştirme düzeyinde verilecektir.

Tablo 3: Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Coğrafi Kavramların Sözlük Anlamları

	Kavram	Sözlük Anlamı
1.	Afet	İnsanlar için sosyal, fiziksel ve ekonomik kayıplar doğuran büyük olaylar.
2.	Akarsu	Belirli bir kaynaktan doğan, yağmur ve kar suları ile beslenen ve arazinin eğimine göre akıp giden sulardır.
3.	Beşeri Ortam	İnsanla ilişkili unsurların dikkate alındığı ortam ya da kriter.
4.	Boğaz	İki kara arasındaki dar denizdir.
5.	Bölge	Sınırları idarî veya ekonomik birliğe, iklim toprak, ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçasıdır.
6.	Coğrafi Konum	Herhangi bir noktanın, dünya üzerinde kapladığı alandır.
7.	Çevre	İnsanların ve diğer canlıların hayatları boyunca ilişkilerini devam ettirdikleri ve karşılıklı olarak iletişim içerisinde oldukları, fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır.
8.	Çevre Kirliliği	Çevre öğeleri üzerinde yapısal zararlar oluşturan ve niteliklerini bozan yabancı maddelerin hava, su ve toprağa yoğun olarak karışması olayıdır.
9.	Çöl	Kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra.
10.	Doğal Kaynak	Doğada kendiliğinden var olan kaynaklardır.
11.	Doğal Ortam	Yeryüzünde insanın elinin değmediği alanlardır.
12.	Ekonomik Faaliyet	İnsanın yaşamak ve yücelmek için giriştiği her türlü iş ve bunun sonucunda elde ettiği her türlü üründür.
13.	Ekvator	Kuzey ve güney yarımküreleri birbirinden ayıran hayali dairesel hattır.
14.	Erozyon	Toprak örtüsünün, rüzgâr, akarsu ve buzulların etkisiyle süpürülmesidir.
15.	Göç	Ekonomik, toplumsal veya siyasî nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden farklı bir ülkeye, bir yerleşim yerinden farklı bir yerleşim yerine gitme işi, taşınmadır.
16.	Hammadde	Bir ürün elde edilmesinde kullanılan temel bileşenlerin işlenerek elde edilmesinden önceki durumudur.
17.	Harita	Coğrafya, nüfus, tarih, dil vb. olgularla ilgili yeryüzünün veya bir bölümünün, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağıdır.
18.	Hava Olayı	Hava sıcaklıklarındaki değişimlerdir.
19.	Heyelan	Toprağın, taşların ve tabakaların buldukları yerlerden aşağılara doğru kayması ya da düşmesine toprak kayması ve göçmesidir.
20.	İhracat	Bir ülkenin ürettiği malları başka bir ülkeye veya ülkelere satmasıdır.
21.	İklim	Bir yerde uzun bir süre boyunca gözlemlenen sıcaklık, nem, hava basıncı,

		rüzgâr, yağış, yağış şekli gibi meteorolojik olayların ortalamasına verilen addır.
22.	İthalat	Bir ülkeye başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma işlemidir.
23.	Kaynak	Bir şeyin çıktığı, etrafa yayıldığı yerdir.
24.	Kıta	Yeryüzünü oluşturan büyük kara parçalarına denir.
25.	Kutup	Yer yuvarlağının, ekvator'dan en uzak olan yer ekseninin geçtiği var sayılan iki noktasından her biridir.
26.	Küresel Sorun	Yeryüzünde yaşayan insanların tümünü ilgilendiren sorunlardır.
27.	Lejant	Haritada kullanılan özel işaretlerin ne anlama geldiğini gösteren bölümdür.
28.	Maden	Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan minerallerdir.
29.	Matematik Konum	Dünya üzerinde herhangi bir yerin paralel ve meridyen değerleriyle belirtilen konumuna denir.
30.	Meridyen	Kuzey-güney yönlü uzanan ve kutup noktalarında birleşen yarım çemberlerdir.
31.	Nüfus	Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayıdır.
32.	Nüfus Yoğunluğu	Nüfus ile bu nüfusun üzerinde yaşadığı toprakların yüzölçümü arasındaki orandır.
33.	Okyanus	Kıtaların arasındaki çukurlukları dolduran büyük su kütleleridir.
34.	Ova	Çevrelerine göre çukurda kalmış, genellikle alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlüktür.
35.	Ölçek	Haritadaki küçültme oranıdır.
36.	Özel Konum	Dünya üzerindeki herhangi bir yerin kıtalara, okyanuslara, denizlere, komşularına veya diğer ülkelere, ulaşım ve ticaret yollarına, geçitlere, boğazlara, dağ sıralarına, maden, sanayi ve ticaret bölgelerine, yeryüzü şekillerine göre konumudur.
37.	Paralel	Yerküresi üzerinde çizildiği varsayılan, Ekvator'a paralel çemberlerden her biridir.
38.	Sanayi	Hammaddeleri, yapılmış madde haline getirmek için gerçekleştirilen üretim ve bu üretimde kullanılan araçların tümüne verilen addır.
39.	Tarım	Genel olarak topraktan yararlanma faaliyetlerine denir.
40.	Yön	Dünya üzerindeki yer ve varlıkların konumunu tanımlamakta kullanılır.

Kaynak: MEB, 2005.

2.12. COĞRAFI KAVRAMLARLA İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Sosyal Bilgiler dersinin içeriğinde yer alan coğrafi kavramların öğrenciler tarafından algılama düzeyleri, kavram yanlışları, kavramların öğretilmesi ve öğrenilmesi ile ilgili problemler üzerine ulusal ve uluslararası alanda önemli çalışmalar yapılmıştır. Araştırmanın bu bölümünde, konuya kaynaklık edebilecek ve yakınlık açısından ilgisi olduğu düşünülen araştırmalara yer verilmiştir.

‘Sosyal Bilgiler Dersi İpek Yolunda Türkler Ünitesindeki Kavram Yanlışları ve Öğretmenlerin Öğrencilerin Kavram Yanlışları İle İlgili Farkındalıklarının Tespiti’ adlı yüksek lisans tezi, 2017–2018 eğitim-öğretim yılında yapılmıştır. Diyarbakır ilinin merkez Kayapınar ilçesinde sosyoekonomik düzeyleri açısından farklılık gösteren altı ortaokulunda 375 sosyal bilgiler 6. sınıf öğrencisi ve ilçede görev yapan 58 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, Sosyal Bilgiler Dersi “İpek Yolunda Türkler” ünitesindeki kavram yanlışlarını belirlemek ve öğretmenlerin, öğrencilerin bu yanlışlarıyla ilgili farkındalıklarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. 16 sorudan oluşan başarı testi, ünite bitiminde uygulanmış ve ünite hedeflerine ulaşma bu test sonuçlarına göre değerlendirilmiştir. 15 sorudan oluşan anket öğretmenlere uygulanarak öğrencilerin kavram yanlışları ile ilgili öğretmenlerin görüşü alınmıştır. Öğrencilerin kavram yanlışlığı başarı puanları, cinsiyet değişkenine ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutum değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne eğitim durumuna ve baba eğitim durumuna, anne mesleğine ve baba mesleğine göre kavram yanlışlığı başarı puanları anlamlı farklılık göstermektedir. Öğrencilerin kavram yanlışlığı başarı puanı ve ders başarı notu arasında orta, pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Öğretmenlere uygulanan anket sonucunda öğretmenlerin, öğrencilerin sahip oldukları kavram yanlışlarının yeteri kadar farkında olmadıkları tespit edilmiştir (Ayana, 2018).

‘5. Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Hava, Su ve Toprak Kirliliği İle İlgili Kavram Yanlışlarında Anne-Babanın Rolü’ adlı araştırma, 2016-2017 eğitim öğretim yılında yapılmıştır. Çalışma, 5. sınıfta öğrenim gören sosyal bilgiler öğrencilerinin hava, su ve toprak kirliliği konusunda sahip oldukları kavram yanlışlarında ve yanlış uygulamalarında anne babanın rolünü araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada; nicel araştırma yöntemlerinden korelasyon deseni kullanılmıştır. Araştırmada; seçkisiz olarak belirlenen 5. sınıfta öğrenim gören 204 öğrenci ve 204 aileden veri toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini Kayseri merkez

ve belirli ilçelerinde yer alan 5. sınıf öğrencileri ve anne-babaları oluşturmuştur. Araştırmada toplanan veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda; 5. sınıf öğrencilerinin ve anne-babalarının hava, su ve toprak kirliliği konusundaki ön bilgileri, yanlış algıları ve bu yanlış algıların sebepleri belirlenerek, öğrenciler ile anne babalar arasındaki ilişki incelenmiştir. 5. sınıf öğrencilerinin ve anne-babalarının anlama düzeyleri, kavram yanlışları ve yanlış uygulamaları arasında anlamlı olmayan ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Öğrenciler ve ailelerin kavram yanlışları ve yanlış uygulamaları belirlenmiştir (Çalışkan, 2018).

‘Altıncı Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri Ve Kavram Yanlışlarının Belirlenmesi’ adlı çalışmada 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki coğrafi kavramları anlama seviyelerini tespit edip, mevcut kavram yanlışlarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamının örneklemini, 2013-2014 öğretim yılında İzmir ilindeki; dört ilköğretim okulunda eğitim gören 346 6. sınıf öğrencisi oluşturmuştur. 23 soruluk bir test geliştirilmiştir. Araştırma kapsamında açık uçlu, boşluk doldurmalı, çoktan seçmeli ve çizim gerektiren sorular yer verilmiştir. Öğrencilerin coğrafi kavramları algılamalarında farklı eğitim bölgelerindeki okullara, cinsiyete, anne-baba eğitim durumları ve anne-baba meslek durumlarına göre anlamlı farklılık olup olmadığına Anova testi ile bakılmıştır. Araştırma neticesinde öğrencilerin incelenen kavramları yeterli seviyede algılayamadıkları ve bu kavramlarla alakalı birçok kavram yanlışına sahip oldukları tespit edilmiştir (Avcı ve Gümüş, 2016).

‘Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Bazı Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanlışları’ adlı çalışma, öğrencilerin ön bilgilerini ve bu kavramlar ile ilgili yanlışlarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma Burdur ili Gölhisar ilçesindeki Yusufça Ortaokulu’nda 2015-2016 eğitim öğretim yılında yapılmıştır. Çalışma 16 sosyal bilgiler öğrencisi ile yürütülmüştür. Öğrencilere, açık uçlu sorulardan oluşan 18 maddelik test yöneltilmiştir. Veriler anlama, sınırlı anlama, anlamama, yanlış anlamama ve cevap verememe şeklinde sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun kavramları anlamadıkları ve büyük oranda kavram yanlışına sahip oldukları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerine derslerinde öğrencilerinin kavramları anlama ve kavram yanlışlarını ortadan kaldırılması amacıyla; öğrenciyi aktif bir şekilde sürece dahil edecek öğrenme-öğretme etkinliklerine yer verilmesi,

öğrenme ortamlarının çeşitlendirilmesi, dersin zevkli bir duruma getirilmesi konularında önerilerde bulunulmuştur (Demirkaya ve Karacan, 2016).

‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kavram Öğretimine İlişkin Görüşleri’ adlı çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerini almaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgu bilim deseninden faydalanılarak görüşme formu aracılığıyla öğretmenlerin görüşleri alınmıştır. Araştırma kapsamında seçkisiz örnekleme tekniği kullanılmıştır. Çalışma, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında ortaokullarda görevli 13 sosyal bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür. Öğretmenlere: kavramları öğretirken; en çok kullandıkları öğretim yöntemi, daha çok hangi materyallerden yararlandıkları, hangi kavramların öğretiminde zorlandıkları gibi sorular yöneltilmiştir. Araştırma neticesinde, sosyal bilgiler ders öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun kavram öğretiminde sunuş yolunu seçtikleri, kavram öğretimi yapılırken materyal olarak en çok kavram haritasını kullandıkları ve kavram öğretiminde en fazla zorlandıkları kavramların soyut kavramlar olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar ışığında öğretmenlere öğretim sürecinde kullandıkları yöntemleri çeşitlendirmeleri ve farklı materyallerden faydalanmaları ile ilgili önerilerde bulunulmuştur (Memişoğlu ve Tarhan, 2016).

‘Sosyal Bilgiler 6. Sınıf "Ülkemizin Kaynakları" Ünitesinin Kavram Bulmacası Etkinlikleri Yoluyla Öğretiminin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi’ adlı çalışmada, kavram bulmacası etkinlikleri yöntemiyle öğretimin akademik başarı üzerindeki yansımaları araştırılmıştır. Araştırma 2013-2014 öğretim yılının bahar yarıyılında İzmir ili Kemalpaşa ilçesindeki 80. Yıl Sütçüler Ortaokulu'nda gerçekleştirilmiştir. Çalışma, deney ve kontrol grubundan meydana gelen toplam 42 altıncı sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. Deney grubunda konu işlenirken kavram bulmacası faaliyetlerine dayalı olarak öğretim yapılmıştır, kontrol grubunda ise mevcut programa uygun öğretim gerçekleştirilmiştir. Deney ve kontrol grubuna öğretim öncesi ön test ve öğretim sonrası son test olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Akademik Başarı Testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler üzerinde T-Testi gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre deney ve kontrol gruplarının uygulama sonrasındaki akademik başarı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Her iki grubun akademik başarı puanlarının öğretim sonrasında anlamlı düzeyde artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (Kızıllı, 2015).

‘Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Yeryüzünde Yaşam Ünitesinde Geçen Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri İle Kavram Yanılgıları’ adlı çalışma, bazı coğrafi kavramları öğrencilerin algılama seviyelerini ve mevcut kavram yanılgılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerinin yeryüzünde yaşam ünitesindeki ilgili ünite de geçen coğrafi kavramları anlama yeterliliklerinden ve kavram yanılgılarından haberdar olup olmadıklarını da ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan veriler 2012–2013 eğitim-öğretim yılında, Bayburt İl’inin sosyoekonomik seviyeleri bakımından farklılık gösteren dört ortaokulunda 165 altıncı sınıf öğrencisi ve il merkezinde görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeni ile yapılan çalışma neticesinde elde edilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun söz konusu kavramlarla ilgili yanılgıya düştükleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin kavram yanılgıları tespit edildikten sonra sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin kavram yanılgıları konusundaki farkındalık seviyelerini belirlemek için geliştirilen anket ile sosyal bilgiler öğretmenlerine konuyla alakalı sorular yöneltilmiştir. Öğretmenlerin, öğrencilerin sahip oldukları kavram yanılgılarının yeteri kadar farkında olmadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Ankete katılan 15 öğretmenin de eğitim fakültesi mezunu olmasına karşın kavram yanılgıları noktasında yeterince bilgiye sahip olmamaları eğitim fakültelerinde kavram öğretimine ilişkin derslerin yeterli olmadığı sonucunu ortaya koymuştur (Bitlisli, 2014).

‘Coğrafi Kavramlar Bakımından Öğrencilerin Hazır bulunuşluk Düzeyleri ve Bu Kavramların Geliştirilmesi Üzerine Deneysel Bir Araştırma’ adlı çalışmada 6. Sınıf sosyal bilgiler programında yer alan coğrafi kavramlar bakımından öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyeleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kavramların çeşitli yöntem-tekniklerle ne kadar öğretilip geliştirilebildiğinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Araştırma nitel araştırma ağırlıklı eylem araştırması olarak planlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 6. Sınıf sosyal bilgiler dersi “ülkemiz ve dünya” adlı ünite de yer alan 18 kavram seçilmiştir. Veriler başarı testi, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve tutum ölçeği ile toplanmıştır. Yapılan çalışmadan elde edilen verilerin sonucuna göre ise, uygulanan kavram öğretim teknikleri ile öğrencilerin coğrafya konularına yönelik tutumları ve kavramları öğrenme düzeyinde artış olduğu tespit edilmiştir (Akengin ve Süer, 2011).

‘İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Geçen Temel Kavramların 8.Sınıf Öğrencilerinde Erişi Düzeyi’ adlı çalışmanın amacı öğrencilerin Sosyal Bilgiler Programında yer alan kavramları anlama düzeylerini belirlemektir. Araştırma, Manisa İl merkezinde bulunan 6 ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya; 2009-2010 öğretim yılında, Murat Germen, Ali Rıza Çevik, Şehitler, İstiklal, Milli Birlik ve Vicdan Karaosmanoğlu ilköğretim okullarında öğrenimlerine devam eden 539, 8.sınıf öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerden her soru için alınan cevaplar, uygun kategorilere işaretlenmiş, frekans (f) ve yüzdeleri (%) hesaplanarak tablo haline getirilmiştir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler Dersi Programında kazandırılması hedeflenen kavramlara erişip erişemedikleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin kimlik, egemenlik, reform, devlet, yatırım, kentleşme gibi kavramları anlama düzeylerinin yetersiz olduğu söylenebilir (Ünlü, 2011).

‘İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Yeryüzünde Yaşam Ünitesindeki Kavram Yanılgıları’ adlı yüksek lisans tezinde, öğrencilerin sahip oldukları kavram yanılgılarını tanımlamak ve ortaya çıkarmak amacıyla Eskişehir ilindeki 197 öğrenciye 30 sorudan oluşan çoktan seçmeli başarı testi uygulanmıştır. Araştırmanın varsayımları t-testi ve varyans analizi kullanılarak test edilmiştir. Çalışma sonucunda öğrencilerin günlük hayatta çok karşılaştıkları kavramları çok iyi bildikleri ve kavram yanılgılarına sahip olmadıklarını tespit etmiştir. Günlük hayatta çok karşılaşmadıkları, sadece tanımlarını duydukları, yeterince uygulama imkânı bulamadıkları ve konunun soyut olarak kaldığı kavramlarda (paralel, meridyen, ekvator, kroki, harita, özel konum, matematik konum) yanılgıya düştükleri tespit edilmiştir (Akdağ, 2010).

‘4.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri İle İlgili Kavram Bulmacaları Örnekleri’ adlı çalışmada, sosyal bilgiler dersi ünitelerinde geçen kavramlarla ilgili tanım düzeyinde bilgi verilerek öğrencide ezberleme durumunun gerçekleştiği belirtilmektedir. Ezberlenen bilgilerin zamanla unutulmasından doğan problemleri aza indirmek için kavramlarla ilgili daha farklı etkinliklerin düzenlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ünitelerde geçen kavramlar, öğrencilere grup yarışmalarına bağlı ve oyun formatlarıyla kazandırılırsa daha gerçekçi öğrenmenin oluşacağı düşünülmektedir. Bu amaçla; ilköğretim Sosyal Bilgiler ünitelerinin hedeflerinde yer alan kavramların anlam bilgisi kazandırılması çalışmalarına öğretmenler ve öğrenciler için örnek model sunmak için bu çalışma yapılmıştır. Öğretmenin kavram öğretimi çalışmalarına yeni bir zenginlik katacağı varsayılan kavram bulmacaları, bir

kavramı salt ezberleme yerine bir takım aşamalardan geçerek bireysel ve grup sorumluluğu altında somut hale getirerek öğrenmeye katkı sağlayabilir. Öğrenci kendi bildiklerini grup arkadaşlarıyla paylaşırken öğrenme düzeyini de artıracaktır. Kavram bulmacaları öğrencilerin bağımsız öğrenme yetenekleri de geliştirerek onlara bilgi empoze etme yerine kendileri bilgiye ulaşabilirler (Taşlı, 2005).

‘Günümüz Coğrafya Öğretiminde Öğrenci Aktivitelerinin Bilgi Üretimine Dönüştürülmesinde Olgular, Kavramlar ve Genellemelerin Sistemik Kullanımının Sağlanması’ adlı araştırmada, kavram, olgu ve genelleme dizini içinde tündengelimsel ve tümevarımsal yaklaşımlarla gerçekleştirilecek bir coğrafya öğretiminin daha etkili olacağı vurgulanmıştır. Coğrafya da bilginin yapı taşları olan kavram, olgu ve genellemeleri içeren bilginin nasıl üretileceği fikrini yakalamış bir öğrenci modeli oluşturmak zorunluluğu vardır. Öğrenciler, görevlerinin bilgi edinmenin yanında bilgi üretmek olduğunu da anlamalıdır. Buna karşılık öğretmenler de bilgi nakletme yerine öğrencilerine bilginin üretilme yollarında yardımcı olma bilincini kazanmalıdır. Böylece coğrafya toplumsal anlamda daha etkin bir hâle geleceği ifade edilmiştir (Taşlı, 2000).

BÖLÜM - III

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, uygulama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1.ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmada tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Tarama tekniği, resmi bir kuruluşun (kamu kuruluşu) ve benzerlerinin belli bir zamanda olay ve olguları doğal koşullar altında gerçek durumunu saptamak üzere, toplum evreninden seçilen bir örneklemden elde edilen verilere dayalı yapılan bir araştırma biçimidir (Arseven, 2001: 24).

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan nesne, olay ya da birey kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 1998: 77). Öğrencilerin coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram kazanımlarının incelendiği bu çalışma, tarama modelleri içinde değerlendirilebilir.

Tarama yönteminin kullanılmasının nedeni; Sosyal Bilgiler Programında yer alan temel kavramların bilişsel hedefler doğrultusunda ve bilgi düzeyinde tespit edilmesi, var olduğu şekilde ortaya koymaktır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmada, tam sayım yöntemi kullanılarak evrenin tamamına ulaşılmıştır. 2018-2019 eğitim- öğretim yılında, Manisa ili Demirci İlçe merkezinde yer alan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, 5 ortaokulda Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeği uygulanmıştır. Bu okullar; 75.Yıl İlköğretim Okulu, İmam- Hatip Ortaokulu, Fatih Ortaokulu, Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu, Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu'dur.

Tablo 4: Araştırmada Yer alan Okul ve Öğrenci Sayıları

	OKUL ADI	Öğrenci Sayısı
1	75.Yıl İlköğretim Okulu	86
2	İmam-Hatip Ortaokulu	58
3	Fatih Ortaokulu	47
4	Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu	101
5	Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu	102
	TOPLAM (N)	394

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Veriler, araştırımcı tarafından hazırlanan ve uygulanan çoktan seçmeli test (1 doğru, 3 çeldirici) formuyla toplanmıştır (Ek-4 Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeği) . Soruların hazırlanmasında 6-7.sınıfların Sosyal Bilgiler dersi Programından yardım alınmıştır. Ölçme aracının hazırlanması aşamasında uzman görüşleri alınmış, içerik, görünüş, kapsam açısından gerekli düzeltmeleri yapılarak son şekli verilmiştir. Testin KR20 güvenirlik katsayısı standart sapmanın varyansından yararlanılarak hesaplanmış ve KR20 güvenirlik katsayısı 0.81 gibi yüksek bir değer olarak bulunmuştur. Buradan hareketle, öğrencilerin coğrafi kavramlara yetişi düzeyini belirlemek amacıyla kullanılan ‘Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeği’nin güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir. Güvenirlik; bir ölçüm aracıyla edinilen sonuçların hatalardan ayıklanma derecesi olarak ifade edilir. Güvenirliğin 0,80’den fazla olduğu durumlarda birçok kaynakta, ölçme aracının yapılan araştırmalarda kullanılması için yeterli olduğundan bahsedilmiştir (Özgüven, 1998).

Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeği 2018-2019 eğitim öğretim yılının 2.döneminde, uygun ders saatlerinde 394 öğrenciye bir haftada uygulanmıştır.

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Veriler değerlendirilmeden önce, uygulanan Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeği (Ek-4) gözden geçirilerek kurallara uygun olarak doldurulup doldurulmadığı kontrol edilmiş ve bütün testlerin istenilen şekilde doldurulduğu tespit edilmiştir. 40 soruya verilen cevapların bilgisayara

girilmesi sürecinde Excel programı kullanılmıştır. Kavram bilgisini ölçmek amacıyla sorulan sorulara, öğrencilerin verdiği yanıtlar doğrultusunda yüzde (%) ve frekans (f) analizi yapılmış ve yüzde (%), frekans (f) değerleri hesaplanmıştır. Testin ortalama puanı 26, standart sapması 6.43, standart sapmanın varyansı 41.36, KR21 güvenirlik katsayısı 0.81 olarak bulunmuştur. Elde edilen veriler, bulgu ve yorumlar kısmında sunulmuştur.

Bu doğrultuda aşağıda bulunan alt problemlere cevap aranmıştır:

- 1) Coğrafi kavramlara ilişkin okulların yetişi düzeyi nedir?
- 2) Coğrafi kavramlara ilişkin yetişi düzeyinde okullar arasında fark var mıdır?
- 3) Yetişi düzeyi açısından kavramlar arasında fark var mıdır?
- 4) İyi öğrenilmiş kavramlar okullara göre farklılaşmakta mıdır?
- 5) İyi öğrenilemeyen kavramlar okullara göre farklılaşmakta mıdır?

BÖLÜM- IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırma verileri analizinden elde edilen bulgular, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda analiz edilerek yorumlanmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Coğrafi kavramlara ilişkin okulların yetişi düzeyi nedir?

Tablo 5: Araştırmada Yer alan Okulların Yetişi Düzeyi Sonuçları

	OKUL ADI	Yetişi Düzeyi Puan Değeri	Yetişi Düzeyi Yüzdesi
1	75.Yıl İlköğretim Okulu	22.4	%56
2	İmam Hatip Ortaokulu	24.5	%61.25
3	Fatih Ortaokulu	28	%70
4	Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu	26	%65
5	Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu	29	%72.5
	TOPLAM	25.98	%64.95

Not:40 tam puandır.

Tablo 5 incelendiğinde birinci alt probleme ait verilere göre, Sosyal Bilgiler kavramlarının yetişi düzeyini belirleme ölçeğinden alınabilecek maksimum puan '40' tır. Buna göre okulların yetişi düzeyi ortalamasının 22.4 -29 arasında değiştiği ve toplam akademik başarı ortalamasının 25.98 olduğu tespit edilmiştir.

7. Sınıf ortaokul öğrencilerinin tamamı dikkate alındığında, öğrencilerin **tam öğrenme koşulu olan % 70'in** altında kaldığı ve hedeften % 5 oranında uzak olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 6: Araştırmada Yer alan Okulların Yetişi Düzeyi Sıralaması

	OKUL ADI	Yetişi Düzeyi Puan Değeri	Yetişi Düzeyi Yüzdesi
1	Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu	29	%72.5
2	Fatih Ortaokulu	28	%70
3	Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu	26	%65
4	İmam- Hatip Ortaokulu	24.5	%61.25
5	75.Yıl İlköğretim Okulu	22.4	%56
	TOPLAM	25.98	%64.95

Tablo 6 incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeğinden alınabilecek maksimum puan '40' tır. Buna göre; en düşük ortalama (22.4) 75.Yıl İlköğretim Okulu ile en yüksek ortalama (29) Ziya Gökalp-Nurettin Kelem Ortaokulu'na aittir.

Genel olarak öğrencilerin Sosyal Bilgiler coğrafi kavramlarına yetişi düzeyini belirleme ölçeği sonucunda elde edilen sıralama, Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu (29), Fatih Ortaokulu (28), Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu (26), İmam- Hatip Ortaokulu (24.5), 75.Yıl İlköğretim Okulu (22.4) olarak belirlenmiştir.

Tam öğrenme koşulunu (% 70) hedef kabul ettiğimizde, Ziya Gökalp-Nurettin Kelem Ortaokulu (% 72.5), Fatih Ortaokulu (% 70) okullarının bunu sağladığını görüyoruz. Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu ise, %70'in altında kalarak tam öğrenme koşulunun % 5 oranında uzağında kalmıştır. Aynı şekilde İmam- Hatip Ortaokulu % 9 ve 75.Yıl İlköğretim Okulu % 14 oranında tam öğrenme koşuluna ulaşamamıştır.

4.2.İkinciAlt Probleme İlişkin Bulgular

Coğrafi kavramlara ilişkin yetişi düzeyinde okullar arasında fark var mıdır?

Burada öğrencilere uygulanan Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeğinde yer alan soru sıralaması dikkate alınarak, okulların aynı kavrama ne kadar ulaşip ne kadar ulaşamadıkları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Probleme ilgili veriler aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 7: Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi Sıralaması

COĞRAFI KAVRAMLARA YETİŞİ DÜZEYİ SIRALAMASI (N:394)											
KAVRAMLAR	Ziya Gökalp - Nurettin Kelem Ortaokulu		Fatih Ortaokulu		Makine-Kimya-H. Çamtepe Ortaokulu		İmam-Hatip Ortaokulu		75.Yıl İlköğretim Okulu		N (394)
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	%
Afet	94	92.15	46	97.87	87	86.13	55	94.82	72	83.72	89.84
Akarsu	53	51.96	33	70.21	32	31.68	43	74.13	41	47.67	51.26
Beşeri Ortam	93	91.17	37	78.72	84	83.16	37	63.79	54	62.79	77.41
Boğaz	66	64.70	24	51.06	56	55.44	31	53.44	46	53.48	56.59
Bölge	43	42.15	27	57.44	39	38.61	24	41.37	29	33.72	41.11
Coğrafi Konum	67	65.68	33	70.21	57	56.43	33	56.89	42	48.83	58.88
Çevre	72	70.58	38	80.85	82	81.18	26	44.82	54	62.79	69.03
Çevre Kirliliği	93	91.17	42	89.36	93	92.07	50	86.20	55	63.95	84.51
Çöl	98	96.07	45	95.74	85	84.15	45	77.58	63	73.25	85.27
Doğal Kaynak	93	91.17	44	93.61	87	86.13	49	84.48	45	52.32	80.71
Doğal Ortam	89	87.25	44	93.61	89	88.11	48	82.75	58	67.44	83.24
Ekonomik Faaliyet	87	85.29	31	65.95	75	74.25	47	81.03	52	60.46	56.34
Ekvator	89	87.25	38	80.85	69	68.31	41	70.68	47	54.65	72.08
Erozyon	73	71.56	33	70.21	73	72.27	29	50	51	59.30	65.73
Göç	79	77.45	34	72.34	74	73.26	37	63.79	54	62.79	70.55
Hammadde	84	82.35	41	87.23	61	60.39	38	65.51	53	61.62	70.30
Harita	64	62.74	37	78.72	64	63.36	37	63.79	48	55.81	63.45
Hava Olayı	63	61.76	21	44.68	43	42.57	27	46.55	42	48.83	49.74
Heyelan	78	76.47	31	65.95	75	74.25	36	62.06	41	47.67	66.24
İhracat	61	59.80	22	46.80	56	55.44	28	48.27	45	52.32	53.80
İklim	76	74.50	31	65.95	65	64.35	31	53.44	48	55.81	63.70
İthalat	60	58.82	27	57.44	54	53.46	27	46.55	31	36.04	50.50
Kaynak	57	55.88	23	48.93	52	51.48	28	48.27	53	61.62	54.06
Kıta	61	59.80	23	48.93	57	56.43	25	43.10	48	55.81	54.31
Kutup	54	52.94	19	40.42	42	41.58	34	58.62	42	48.83	48.47
Küresel Sorun	82	80.39	34	72.34	73	72.27	50	86.20	39	45.34	62.94
Lejant	77	75.49	37	78.72	58	57.42	33	56.89	34	39.53	60.65
Maden	74	72.54	36	76.59	74	73.26	27	46.55	44	51.16	64.72
Matematik Konum	71	69.60	31	65.95	71	70.29	33	56.89	37	43.02	61.67
Meridyen	54	52.94	25	53.19	45	44.55	25	43.10	42	48.83	48.47
Nüfus	96	94.11	46	97.87	82	81.18	44	75.86	70	81.39	85.78
Nüfus Yoğunluğu	67	65.68	37	78.72	67	66.33	38	65.51	44	51.16	64.21
Okyanus	76	74.50	36	76.59	62	61.38	30	51.72	48	55.81	63.95
Ova	84	82.35	34	72.34	84	83.16	34	58.62	53	61.62	73.35
Ölçek	54	52.94	26	55.31	41	40.59	30	51.72	49	56.97	50.76
Özel Konum	84	82.35	33	70.21	60	59.40	37	63.79	52	60.46	67.51
Paralel	65	63.72	23	48.93	65	64.35	27	46.55	43	50	56.59
Sanayi	81	79.41	37	78.72	79	78.21	39	67.24	59	68.60	74.87
Tarım	92	90.19	39	82.97	81	80.19	43	74.13	63	73.25	80.71
Yön	54	52.94	18	38.29	33	32.67	25	43.10	35	40.69	41.87

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlarına Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeğinde yer alan 40 soruya verdikleri yanıtlar değerlendirilirken, soru sırası dikkate alınmıştır. Araştırmaya katılan 394 öğrencinin verileri okullara göre analiz edilip, frekans (f) ve yüzde (%) sütunlarında gösterilmiştir. Öğrencilerin kavramlara yetişi düzeyleri yorumlanırken, Bloom 'un Tam Öğrenme Model'inde yer alan % 70 öğrenme koşulu olarak dikkate alınmıştır.

- **% 70 Öğrenme Koşulunu Sağlayan Kavramlar**

Bloom'un tam öğrenme modeline göre; öğrencilerin günlük hayatlarında sık sık duydukları ve karşılaştıkları kavramlardan, **'Afet, Çöl, Nüfus, Tarım'** yetişi düzeyi %70 oranını aştığı için, hedefine ulaştığını görüyoruz.

- **% 70 Öğrenme Koşulunu Sağlayamayan Kavramlar;**

Bloom'un tam öğrenme modeline göre; öğrencilerin Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeğine verdikleri yanıtlar doğrultusunda, **'Coğrafi Konum, Nüfus Yoğunluğu, Boğaz, Paralel, Harita, Hava olayı, İhracat, Kıta, İthalat, Kaynak, Kutup, Meridyen, Ölçek, Yön, Akarsu, Bölge'** kavramları tam öğrenme koşulunu (% 70) sağlayamamıştır.

'Hava Olayı' kavramı sürekli duyduğumuz ancak birçok insan için tanımlamakta güçlük çektiğimiz bir kavramdır. Elde edilen verilerde bunun göstergesidir. Ziya Gökalp (% 61.76), Fatih (% 44.68), Makine-Kimya (% 42.57), İmam- Hatip (% 46.55), 75.Yıl (% 48.83) okullarının yetişi düzeyi düşüktür. Öğrenciler bu kavramı tanımlamakta güçlük çekmektedir.

Ülkenin kalkınım gelişmesinde önemli yer tutan kavramlardan birisi 'İhracat' tır. 'İhracat' kavramını, Ziya Gökalp (% 59.80), Fatih (% 46.80), Makine-Kimya (% 55.44), İmam- Hatip (% 48.27), 75.Yıl (% 52.32) okulları tam öğrenme koşulunu sağlayamamışlardır. Bu durumda hedefine ulaşamadığını ve bu kavramın öğrenciler tarafından anlaşılmadığı ortaya çıkmıştır.

Bir diğer kavramımız 'Bölge' kavramına Ziya Gökalp (% 42.15), Fatih (% 57.44), Makine-Kimya (% 38.61), İmam- Hatip (% 41.37), 75.Yıl (% 33.72) okullarının yetişi düzeyi düşük orandadır ve öğrenciler bu kavramı tanımlamakta, anlamakta zorlanmaktadır.

Başlangıç noktası İngiltere'deki Greenwich Gözlemevinden geçen, iki kutup noktasını eşit açılarla birleştirdiği varsayılan yarım çemberlerin her birine 'Meridyen' denilmektedir. Meridyen soyut olması nedeni ile de anlaşılması güç bir kavramdır. Ziya Gökalp (%52.94), Fatih (% 53.19), Makine-Kimya (% 44.55),

İmam- Hatip (% 43.10), 75.Yıl (% 48.83) okullarının yetişi düzeyi düşüktür. Öğrenciler meridyen kavramını anlamamışlardır.

Dünya üzerindeki yer ve varlıkların konumunu tanımlamakta kullanılan ‘Yön’ kavramı Ziya Gökalp (%52.94), Fatih (%38.29), Makine-Kimya (%32.67, İmam- Hatip (%43.10), 75.Yıl (%40.69) ortaokullarında istenilen başarı düzeyine ulaşamamıştır. Öğrenciler yön kavramını tanımlayamamaktadır.

• **Okulların Bir Kısımının %70’in Altında, Bir Kısımının %70’in Üzerinde Başarı Gösterdiği Kavramlar;**

‘Doğal Ortam’ kavramını Ziya Gökalp - Nurettin kelem %87,25, Fatih %93,6, Makine-Kimya (% 88,11), İmam- Hatip (% 82,75), 75.Yıl (% 67,44) kazanmıştır. ‘Doğal Ortam’ kavramı Ziya Gökalp, Fatih, Makine-Kimya, İmam- Hatip Ortaokullarında tam öğrenme koşuluna (% 70) ulaşmıştır ve kavramın başarı düzeyi yüksektir. Ancak 75.Yıl ortaokulunda tam öğrenme ölçütü olan %70’in altında kaldığı için amacına ulaşmadığını anlıyoruz.

Bir diğer kavramımız ‘Ekvator’ Ziya Gökalp (% 87,25), Fatih (% 80,85), İmam-Hatip % 70,68 oranında yetişi düzeyine sahiptir. ‘Ekvator’ kavramının bu okullarda kazanıldığını söyleyebiliriz. Ancak Makine-Kimya % 68,31 ve 75.Yıl % 54,65 okullarında yetişi düzeyinin en az % 70 olması beklenirken bu oranın altında kalmıştır.

Öğrencilerin en çok karşılaştığı kavramlardan biri olmasına rağmen tanımlamakta zorluk çektikleri diğer bir kavram ‘İklim’dir. Bunun bir göstergesi olarak, ‘İklim’ kavramını Fatih (%65,95), Makine-Kimya (% 64,35), İmam-Hatip (% 53,44), 75.Yıl (% 55,81) kazanmıştır. Tam öğrenme koşulunun gerisinde kaldıklarını görüyoruz. Sadece Ziya Gökalp Ortaokulu (% 74,5) beklenen başarı seviyesine ulaşmıştır.

Bir diğer kavramımız ‘Sanayi’dir. Öğrencilerin yanıtları incelendiğinde ise bu kavramı anlamlandırmakta güçlük çektiklerini söyleyebiliriz. Ziya Gökalp (% 79,41), Fatih (% 78,72), Makine-Kimya (% 78,21) ortaokulları beklenen başarıya ulaşmıştır. İmam-Hatip (% 67,24) ve 75.Yıl (% 68,6) ortaokulları % 70 tam öğrenme koşulunun altında kaldığı için hedeflerine ulaşamamıştır.

Üzerinde sıkça durulan bir diğer kavram ise ‘Coğrafi Konum’ dur. ‘Coğrafi Konum’ kavramına sadece Fatih Ortaokulu (% 70.21) oranında beklenen başarıya ulaşmıştır. Ziya Gökalp (% 65.68), Makine-Kimya (% 56.43), İmam-Hatip (% 56.89), 75.Yıl (% 48.83) yetişi düzeyinde kalarak hedeflerine ulaşamamışlardır.

'Göç' kavramı; ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle insanların kişisel olarak ya da gruplar halinde bir ülkeden farklı bir ülkeye, bir yerleşim yerinden farklı bir yerleşim yerine gitme durumunu ifade eder. Sosyal yaşamın içerisinde olan ve yine gündemde olan 'Göç' kavramını, Ziya Gökalp (% 77.45), Fatih (% 72.34), Makine-Kimya (% 73.26) ortaokulları kazanmıştır. Bu veriler doğrultusunda, Ziya Gökalp, Fatih, Makine-Kimya okullarının tam öğrenme koşulunu (% 70) sağladıkları görülmüştür. İmam-Hatip (% 63.79) ve 75.Yıl (% 62.79) beklenen başarının altında bir yetişi düzeyi göstermişlerdir. Bu iki okul hedefe ulaşamamıştır.

Günlük hayatımızda kullandığımız, işlevleri oldukça fazla olan, yer şekilleri, iklim, siyasi sınırlar, yeraltı kaynakları gibi birçok alanda bilgi veren ve hemen hemen her alanda kullanılabilen (askeri, siyasi, fiziki, topografya gibi) kavramlardan biri de 'Harita'dır. Ziya Gökalp (% 62.74), Makine-Kimya (% 63.36), İmam-Hatip (% 63.79), 75.Yıl (% 55.81) ortaokulları düşük oranda başarı gösterdiğinden dolayı, harita kavramı anlayamadıkları şeklinde yorumlayabiliriz. 'Harita' kavramına sadece (% 78.72) oranında Fatih Ortaokulu ulaşmıştır. Bu okulun öğrencilerinin 'harita' kavramını anlayıp, özümstediklerini söyleyebiliriz.

4.3.Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Yetişi düzeyi açısından kavramlar arasında fark var mıdır?

Sosyal Bilgiler coğrafi kavramlarına yetişi düzeyini belirleme ölçeği ile elde edilen veriler doğrultusunda öğrencilerin kavramları doğru anlama yüzdeleri, en yüksek yüzdeden en düşük yüzdeye doğru sıralanıp aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 8: Okul Bazında Yetişi Düzeyi Sıralaması

OKUL BAZINDA YETİŞİ DÜZEYİ SIRALAMASI										
Başarı Sırası	Ziya Gökalp - Nurettin kelem Ortaokulu		Fatih Ortaokulu		Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu		İmam- Hatip Ortaokulu		75.Yıl İlköğretim Okulu	
	Kavram	%	Kavram	%	Kavram	%	Kavram	%	Kavram	%
1	Çöl	96,07	Afet	97,87	Çevre kirliliği	92,07	Afet	94,82	Afet	83,72
2	Nüfus	94,11	Nüfus	97,87	Doğal ortam	88,11	Çevre kirliliği	86,2	Nüfus	81,39
3	Afet	92,15	Çöl	95,74	Afet	86,13	Küresel sorun	86,2	Çöl	73,25
4	Beşeri ortam	91,17	Doğal kaynak	93,61	Doğal kaynak	86,13	Doğal kaynak	84,48	Tarım	73,25
5	Çevre kirliliği	91,17	Doğal ortam	93,61	Çöl	84,15	Doğal ortam	82,75	Sanayi	68,6
6	Doğal kaynak	91,17	Çevre kirliliği	89,36	Beşeri ortam	83,16	Ekonomik faaliyet	81,03	Doğal ortam	67,44
7	Tarım	90,19	Hammadde	87,23	Ova	83,16	Çöl	77,58	Çevre kirliliği	63,95
8	Doğal ortam	87,25	Tarım	82,97	Çevre	81,18	Nüfus	75,86	Beşeri ortam	62,79
9	Ekvator	87,25	Çevre	80,85	Nüfus	81,18	Akarsu	74,13	Çevre	62,79
10	Ekonomik faaliyet	85,29	Ekvator	80,85	Tarım	80,19	Tarım	74,13	Göç	62,79
11	Hammadde	82,35	Beşeri ortam	78,72	Sanayi	78,21	Ekvator	70,68	Hammadde	61,62
12	Ova	82,35	Harita	78,72	Ekonomik faaliyet	74,25	Sanayi	67,24	Kaynak	61,62
13	Özel konum	82,35	Lejant	78,72	Heyelan	74,25	Hammadde	65,51	Ova	61,62
14	Küresel sorun	80,39	Nüfus yoğunluğu	78,72	Göç	73,26	Nüfus yoğunluğu	65,51	Ekonomik faaliyet	60,46
15	Sanayi	79,41	Sanayi	78,72	Maden	73,26	Beşeri ortam	63,79	Özel konum	60,46
16	Göç	77,45	Maden	76,59	Erozyon	72,27	Göç	63,79	Erozyon	59,3
17	Heyelan	76,47	Okyanus	76,59	Küresel sorun	72,27	Harita	63,79	Ölçek	56,97
18	Lejant	75,49	Göç	72,34	Matematik konum	70,29	Özel konum	63,79	Harita	55,81
19	İklim	74,5	Küresel sorun	72,34	Ekvator	68,31	Heyelan	62,06	İklim	55,81
20	Okyanus	74,5	Ova	72,34	Nüfus yoğunluğu	66,33	Kutup	58,62	Kıta	55,81

21	Maden	72,54	Akarsu	70,21	İklim	64,35	Ova	58,62	Okyanus	55,81
22	Erozyon	71,56	Coğrafi konum	70,21	Paralel	64,35	Coğrafi konum	56,89	Ekvator	54,65
23	Çevre	70,58	Erozyon	70,21	Harita	63,36	Lejant	56,89	Boğaz	53,48
24	Matematik konum	69,6	Özel konum	70,21	Okyanus	61,38	Matematik konum	56,89	Doğal kaynak	52,32
25	Coğrafi konum	65,68	Ekonomik faaliyet	65,95	Hammadde	60,39	Boğaz	53,44	İhracat	52,32
26	Nüfus yoğunluğu	65,68	Heyelan	65,95	Özel konum	59,4	İklim	53,44	Maden	51,16
27	Boğaz	64,7	İklim	65,95	Lejant	57,42	Okyanus	51,72	Nüfus yoğunluğu	51,16
28	Paralel	63,72	Matematik konum	65,95	Coğrafi konum	56,43	Ölçek	51,72	Paralel	50
29	Harita	62,74	Bölge	57,44	Kıta	56,43	Erozyon	50	Coğrafi konum	48,83
30	Hava olayı	61,76	İthalat	57,44	Boğaz	55,44	İhracat	48,27	Hava olayı	48,83
31	İhracat	59,8	Ölçek	55,31	İhracat	55,44	Kaynak	48,27	Kutup	48,83
32	Kıta	59,8	Meridyen	53,19	İthalat	53,46	Hava olayı	46,55	Meridyen	48,83
33	İthalat	58,82	Boğaz	51,06	Kaynak	51,48	İthalat	46,55	Akarsu	47,67
34	Kaynak	55,88	Kaynak	48,93	Meridyen	44,55	Maden	46,55	Heyelan	47,67
35	Kutup	52,94	Kıta	48,93	Hava olayı	42,57	Paralel	46,55	Küresel sorun	45,34
36	Meridyen	52,94	Paralel	48,93	Kutup	41,58	Çevre	44,82	Matematik konum	43,02
37	Ölçek	52,94	İhracat	46,8	Ölçek	40,59	Kıta	43,1	Yön	40,69
38	Yön	52,94	Hava olayı	44,68	Bölge	38,61	Meridyen	43,1	Lejant	39,53
39	Akarsu	51,96	Kutup	40,42	Yön	32,67	Yön	43,1	İthalat	36,04
40	Bölge	42,15	Yön	38,29	Akarsu	31,68	Bölge	41,37	Bölge	33,72

Tablo 8 incelendiğinde, okullar bazında yetişi düzeyi en yüksek olan kavramlar genellikle öğrencilerin günlük hayatta karşılaştıkları kavramlardır. Bu kavramlardan bazılarını şu şekilde yorumlayabiliriz;

Örneğin; yetişi düzeyi en yüksek kavramlardan bazıları, ‘Afet, Çöl, Nüfus, Tarım, Doğal Kaynak’ tır. Okulların yetişi düzeylerine baktığımızda benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Tablomuzu incelediğimizde, ‘afet’ kavramını birinci, ikinci, üçüncü sıralarda görüyoruz. En çok kullanılan kavramlardan biri de ‘Ova’ dır. İlk on içerisinde gördüğümüz ova, 12. 13.ve 20.sıralara kadar inmektedir.

4.4.Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İyi öğrenilen kavramlar okullara göre farklılaşmakta mıdır?

Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlarına Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeğine öğrencilerin verdiği yanıtlar doğrultusunda en yüksek yetişiye sahip ilk on kavram okullar bazında sıralanmıştır. Elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 9: Ziya Gökalp – N. Kelem Ortaokulu İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Ziya Gökalp - Nurettin Kelem Ortaokulu	
	Kavram	%
1	Çöl	96,07
2	Nüfus	94,11
3	Afet	92,15
4	Beşeri ortam	91,17
5	Çevre kirliliği	91,17
6	Doğal kaynak	91,17
7	Tarım	90,19
8	Doğal ortam	87,25
9	Ekvator	87,25
10	Ekonomik faaliyet	85,29

Tablo 9’un incelenmesinden görüleceği üzere Ziya Gökalp - Nurettin Kelem Ortaokulu en üst düzeyde ‘Çöl’ kavramını öğrenmiştir (% 96,07). Daha sonra sırayla ‘Nüfus, Afet, Beşeri ortam, Çevre kirliliği, Doğal kaynak, Tarım, Doğal ortam, Ekvator’ kavramları gelmektedir.10. sırada ise ‘Ekonomik faaliyet’ kavramının genel yetişi düzeyi % 85,29 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo-10: Fatih Ortaokulu İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Fatih Ortaokulu	
	Kavram	%
1	Afet	97,87
2	Nüfus	97,87
3	Çöl	95,74
4	Doğal kaynak	93,61
5	Doğal ortam	93,61
6	Çevre kirliliği	89,36
7	Hammadde	87,23
8	Tarım	82,97
9	Çevre	80,85
10	Ekvator	80,85

Fatih Ortaokulu'na ait verilerin olduğu Tablo 10'u incelediğimiz zaman en üst düzeyde 'Afet' kavramını öğrenmiştir (% 97,87). Daha sonra sırayla 'Nüfus, Çöl, Doğal kaynak, Doğal ortam, Çevre kirliliği, Hammadde, Tarım, Çevre' kavramları gelmektedir. 10. sırada ise 'Ekvator' kavramının genel yetişi düzeyi % 80,85 olarak gerçekleşmiştir. İlk on kavram diğer okullarla benzerlik göstermektedir. **Hammadde** kavramı diğer okullardan farklılık göstermektedir.

Tablo 11: Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu	
	Kavram	%
1	Çevre kirliliği	92,07
2	Doğal ortam	88,11
3	Afet	86,13
4	Doğal kaynak	86,13
5	Çöl	84,15
6	Beşeri ortam	83,16
7	Ova	83,16
8	Çevre	81,18
9	Nüfus	81,18
10	Tarım	80,19

Tablo 11'de Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu'na ait verilere baktığımızda en yüksek yetişi düzeyine sahip kavramın % 92,07 öğrenme düzeyi ile 'Çevre kirliliği' kavramı olduğunu görüyoruz. 'Çevre kirliliği' kavramından sonra 'Doğal ortam, Afet, Doğal kaynak, Çöl, Beşeri ortam, Ova, Çevre, Nüfus'

kavramları yer almaktadır. Son sırada ise % 80.19 öğrenme düzeyi ile ‘Tarım’ kavramı bulunmaktadır. **Ova** kavramı diğer okullardan farklılık göstermektedir.

Tablo 12: İmam- Hatip Ortaokulu İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	İmam- Hatip Ortaokulu	
	Kavram	%
1	Afet	94,82
2	Çevre kirliliği	86,2
3	Küresel sorun	86,2
4	Doğal kaynak	84,48
5	Doğal ortam	82,75
6	Ekonomik faaliyet	81,03
7	Çöl	77,58
8	Nüfus	75,86
9	Akarsu	74,13
10	Tarım	74,13

İmam-Hatip Ortaokulu’ ait tabloya baktığımızda en yüksek yetişi düzeyine sahip kavramın ‘Afet’(% 94,82) olduğunu söyleyebiliriz. Tablodan da görüleceği üzere ‘afet’ kavramını sırasıyla ‘Çevre kirliliği, Küresel sorun, Doğal kaynak, Doğal ortam, Ekonomik faaliyet, Çöl, Nüfus, Akarsu’ kavramları gelmektedir. 10. Sırada ‘Tarım’ kavramı % 74,13 genel öğrenme düzeyi ile yer almaktadır. **Ekonomik faaliyet ve Küresel sorun** kavramları diğer okullardan farklılık göstermektedir.

Tablo 13: 75.Yıl İlköğretim Okulu İlk 10 Kavram

Başarı Sırası	75.Yıl İlköğretim Okulu	
	Kavram	%
1	Afet	83,72
2	Nüfus	81,39
3	Çöl	73,25
4	Tarım	73,25
5	Sanayi	68,6
6	Doğal ortam	67,44
7	Çevre kirliliği	63,95
8	Beşeri ortam	62,79
9	Çevre	62,79
10	Göç	62,79

75.Yıl İlköğretim Okulu'na ait tablo 13'ü incelediğimizde en yüksek yetişi düzeyine sahip kavramın % 83,72 öğrenme düzeyi ile 'Afet' kavramı olduğunu görüyoruz. Ardından 'Nüfus, Çöl, Tarım, Sanayi, Doğal ortam, Çevre kirliliği, Beşeri ortam, Çevre' kavramları yer almaktadır. 10. Sırada ise % 62,79 genel yetişi düzeyi ile 'Göç' kavramı yer almaktadır. **Göç ve sanayi** kavramları diğer okullardan farklılık göstermektedir.

Okullar bazında sıralanan kavramların ilk onu öğrencilerin en yüksek düzeyde yetişiye ulaştıkları kavramlardır. Bu kavramlardan ilk sıralarda yer alan 'Afet' kavramı insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran büyük olayları ifade eder. Bu kavram yetişi düzeyi olarak ilk sırada karşımıza çıkıyor, en düşük yetişi düzeyinde ise 3. sıradadır. Bu da gösteriyor ki öğrenciler 'afet' kavramına ait bilgiye sahiptir. Yetişi düzeyleri bakımından okullar arasında benzerlik olduğunu söyleyebiliriz.

Üzerinde durulması gereken bir diğer kavram kumluk, ıssız ve susuz geniş arazi, sahra anlamına gelen 'Çöl' kavramıdır. En yüksek düzeyde birinci sırada görüyoruz. Daha sonra ise, 3, 5 ve en düşük yetişi düzeyi 7.sırada karşımıza çıkıyor. Bu sıralamalar öğrencilerin 'çöl' kavramını seçenekler arasından kolaylıkla buldukları ve bu kavramı içselleştirdiklerinin kanıtıdır.

Yetişi düzeyi yüksek olan kavramlardan biri de, bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayının karşılığı olan 'Nüfus' kavramıdır. Araştırmada yer alan altı okulun üçünde 2. sıradadır. Diğer okullarda ise, yetişi düzeyi 9. Sıradadır. 'Nüfus' kavramının kazanımı açısından diğer kavramlara göre okullar arasında benzerlik vardır.

Buraya kadar incelemiş olduğumuz kavramlar okullar bazında öğrencilerin en yüksek düzeyde başarı gösterdiği ilk on sıralamasında yer alan kavramlardır. Yetişi düzeyi yüksek olan kavramlara baktığımızda, öğrencilerin günlük hayatta karşılaştığı ve sık sık kullandığı sözcükler olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumda yetişi düzeyleri bakımından okulların benzerlik göstermesinin kanıtıdır.

4.5.Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İyi öğrenilemeyen kavramlar okullara göre farklılaşmakta mıdır?

Sosyal Bilgiler Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyini Belirleme Ölçeğine öğrencilerin verdiği yanıtlar doğrultusunda en düşük yetişi düzeyine sahip on kavram okullar bazında sıralanmıştır.

Elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur. Veriler doğrultusunda son on kavram açısından okullar bazında benzerlik gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 14: Ziya Gökalp – N. Kelem Ortaokulu Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Ziya Gökalp - Nurettin Kelem Ortaokulu	
	Kavram	%
31	İhracat	59,8
32	Kıta	59,8
33	İthalat	58,82
34	Kaynak	55,88
35	Kutup	52,94
36	Meridyen	52,94
37	lek	52,94
38	Yn	52,94
39	Akarsu	51,96
40	Bölge	42,15

Tablo 14'n incelenmesinden görüleceği üzere Ziya Gökalp – N. Kelem Ortaokulunda 'Bölge' kavramı yetişi düzeyi bakımından en son sırada yer almaktadır (% 42.15) Daha sonra ise 'akarsu, yn, ölçek, meridyen, kutup, kaynak, ithalat, kıta, ihracat' kavramlarının geldiğini görüyoruz.

Tablo 15: Fatih Ortaokulu Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Fatih Ortaokulu	
	Kavram	%
31	lek	55,31
32	Meridyen	53,19
33	Boğaz	51,06
34	Kaynak	48,93
35	Kıta	48,93
36	Paralel	48,93
37	İhracat	46,8
38	Hava olayı	44,68
39	Kutup	40,42
40	Yn	38,29

Fatih Ortaokulu'na ait verilerin yer aldığı tablo 15'i incelediğimizde (% 38,29) öğrenme düzeyi ile 'yön' kavramı en son sıradadır. Ardından 'kutup, hava olayı, ihracat, paralel, kıta, kaynak, boğaz, meridyen, ölçek' kavramları yer almaktadır.

Tablo 16: Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu Son 10 Kavram

Başarı Sırası	Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu	
	Kavram	%
31	İhracat	55,44
32	İthalat	53,46
33	Kaynak	51,48
34	Meridyen	44,55
35	Hava olayı	42,57
36	Kutup	41,58
37	Ölçek	40,59
38	Bölge	38,61
39	Yön	32,67
40	Akarsu	31,68

Tablo 16'yı incelediğimizde Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulunda en düşük yetişi düzeyine sahip kavramların sıralanması sonucunda 'akarsu' kavramı (% 31,68) öğrenme düzeyi ile son sıradadır. Daha sonra sırasıyla 'yön, bölge, ölçek, kutup, hava olayı, meridyen, kaynak, ithalat, ihracat' kavramlarının geldiğini söyleyebiliriz.

Tablo 17: İmam- Hatip Ortaokulu Son 10 Kavram

Başarı Sırası	İmam- Hatip Ortaokulu	
	Kavram	%
31	Kaynak	48,27
32	Hava olayı	46,55
33	İthalat	46,55
34	Maden	46,55
35	Paralel	46,55
36	Çevre	44,82
37	Kıta	43,1
38	Meridyen	43,1
39	Yön	43,1
40	Bölge	41,37

İmam- Hatip Ortaokuluna ait verilerin yer aldığı Tablo 17’yi incelediğimizde görüleceği üzere ‘Bölge’ kavramı yetişi düzeyi bakımından (% 41,37) öğrenme düzeyi ile son sırada bulunmaktadır. Bölge kavramını sırasıyla ‘ yön, meridyen, kıta, çevre, paralel, maden, ithalat, hava olayı, kaynak’ kavramları takip etmektedir.

Tablo 18: 75.Yıl İlköğretim Okulu Son 10 Kavram

Başarı Sırası	75.Yıl İlköğretim Okulu	
	Kavram	%
31	Kutup	48,83
32	Meridyen	48,83
33	Akarsu	47,67
34	Heyelan	47,67
35	Küresel sorun	45,34
36	Matematik konum	43,02
37	Yön	40,69
38	Lejant	39,53
39	İthalat	36,04
40	Bölge	33,72

Tablo 18’i incelediğimizde görüleceği üzere 75.Yıl İlköğretim Okulu ‘Bölge’ kavramını en düşük düzeyde öğrenmiştir (% 33.72). Daha sonra sırasıyla ‘ithalat, lejant, yön, matematik konum, küresel sorun, heyelan, akarsu, meridyen, kutup’ kavramları gelmektedir.

Okullara ait veriler toplu olarak incelendiğinde en düşük yetişi düzeyine sahip kavramlardan ilki ‘Bölge’ dir. Bölge; sınırları idarî veya ekonomik birliğe, iklim, toprak ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçasını ifade eder. Öğrencilerin bu kavramı tanımlamakta zorlandığını söyleyebiliriz. Çünkü 38 ve 40. sıralarda görüyoruz. Yetişi düzeyi bakımından okullar arasında benzerlik olduğunu söyleyebiliriz.

Üzerinde durulması gereken bir diğer kavram, dünya üzerindeki yer ve varlıkların konumunu tanımlamakta kullanılan ‘Yön’ kavramıdır. Tabloda yer alan sıralamaları incelediğimizde, 38, 39 ve 40. sıralarda yer almaktadır. Yetişi düzeyi bakımından okullar benzerlik göstermektedir. Ancak öğrenciler ‘yön’ kavramına dair yeterli bilgi düzeyinin çok altında kalmıştır.

Yetişi düzeyi olarak son onda yer alan diğer bir kavram ‘Meridyen’ dir. Meridyen; Kuzey-güney yönlü uzanan ve kutup noktalarında birleşen yarım çemberleri ifade eder. Öğrencilerin bu kavrama ait soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda hazırlanan tablomuza baktığımızda meridyen, en iyi 32. Sırada Fatih Ortaokulu ve 75.Yıl İlköğretim okulunda görülüyor. Diğer okullarda ise, 34, 36 ve en düşük 38. sırada yer alıyor. Meridyen kavramında düşük yetişi düzeyi bakımından okullar arası benzerlik olduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ ve ÖNERİLER

1) Öğrencilerin büyük bir bölümünün sosyal bilgiler dersi içinde verilen coğrafi kavramları anlamada ve ifade etmede zorluk çektikleri, araştırmaya konu olan kavramlarla ilgili bilgi düzeylerinin farklılık gösterdikleri ve genel olarak düşük olduğu tespit edilmiştir.

2) Öğrencilerin bazı kavramları anlama düzeylerinin yetersiz olduğunu ve bu kavramların günlük hayatta kullanılma sıklığı düştükçe anlama düzeyi de azalmaktadır.

3) Araştırmaya konu olan okulların yetişi düzeyini % ile ifade edecek olursak; Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu % 72.5, Fatih Ortaokulu % 70, Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu % 65, İmam- Hatip Ortaokulu % 61.25, 75.Yıl İlköğretim Okulu % 56 oranında kavramları kazanmıştır. Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu ve Fatih Ortaokulunun “tam öğrenme koşulunun” (% 70) üzerine çıktığını görüyoruz.

4) Araştırmanın örneklemini oluşturan 394 7.sınıf öğrencisinin sorulara verdikleri yanıtlar sonucunda elde edilen verilere göre öğrencilerin toplam akademik başarıları % 64.95 olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin % 70 tam öğrenme koşulunun % 5 uzağında olduğu belirlenmiştir.

5) Soyut kavramları öğrencilerin tanımlamakta zorlandığı anlaşılmıştır. Örneğin; Bölge kavramı % 33, İthalat kavramı % 36,04, Kutup kavramı % 40,42 oranında yetişi düzeyine sahiptir. Bununla birlikte somut bir kavram olan Çöl % 96,07 oranında doğru tanımlanmıştır.

‘Ortaokul 7.Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi’ adlı araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin aşağıdaki **öneriler** getirilmiştir.

Etkili bir coğrafya öğretimi gerçekleştirmek için öğrencilere coğrafya dersini nasıl öğrenecekleri hakkında daha çok yardımcı olunmalıdır. Bu şekilde öğrencilerin coğrafya dersine olan ilgileri arttırılabilir. Öğretmenler dersin amacına uygun olarak teknoloji ve materyalleri aktif olarak kullanmalıdır. Öğretim ortamlarını zenginleştiren, katkı sağlayan Powerpoint sunumları ve CBS uygulamalarına coğrafya derslerinde daha fazla yer verilmesi gerekmektedir (Sezer, 2011:233).

1)MEB Sosyal Bilgiler Dersi Programındaki ‘bilişsel kavramların’ kazandırılmasına ilişkin etkinliklere önem verilmelidir.

2)MEB Sosyal Bilgiler Programında ‘kavram öğretimi’ üzerine açıklayıcı bilgilere yer verilmelidir.

3)Öğrencilerin öğretim sürecine girmeden önce ön bilgileri, süreç içerisinde de izleme testleri ile eksik ve yanlış öğrenmeleri tespit edilmelidir. Böylece öğretmenler yolun başında kavram yanlışlığı ve kargaşalarını engelleyebileceklerdir.

4)Öğretmenler, öğrencilerin en çok hangi kavramları birbirine karıştırdığı konusunda çalışma yapmalıdır.

5)Öğrencilerin, ezbere yöneltmeden öğrendikleri bilgiler ile ilişki kurması sağlanmalıdır. Bunun için öğrenciler, kavram zinciri veya kavram bulmacaları vb. etkinliklere yöneltilmelidir.

6)Eğitim öğretim etkinlikleri, sadece kitap ve geleneksel eğitim materyallerine dayandırılmamalıdır. Bilgisayar, video, televizyon, internet gibi bilgi ve iletişim teknolojileri de kullanılmalıdır. Böylece öğrenciler, bilgiyi içselleştirebilir.

7)Öğrencilerin kavram yanlışlığı ve kargaşalarına düşmemesi için birbirine karıştırılabilecek kavramların ayırt edici özellikleri vurgulanmalıdır.

8) Kavram öğretimi, ‘görsel grafik, şekil ve tablolarla’ desteklenmelidir. Böylece kavramlar soyutluktan uzaklaşacak ve öğrenciler için kalıcılığı artacaktır.

KAYNAKÇA

Akbaş, Y.(2002). *İlköğretim 6.Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akdağ, ř. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Yeryüzünde Yaşam Ünitesindeki Kavram Yanılgıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akengin, H. ve Süer, S. (2011). Coğrafi Kavramlar Bakımından Öğrencilerin Hazırbulunuşluk Düzeyleri ve Bu Kavramların Geliştirilmesi Üzerine Deneysel Bir Araştırma. *Marmara Üniversitesi Coğrafya Dergisi*. 24: 26- 48.

Alım, M., Özdemir, M., Yılar, B., (2008). 5. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Coğrafya Kavramlarını Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11(1):151-162.

Arı, A. (2011). Bloom'un Gözden Geçirilmiş Bilişsel Alan Taksonomisinin Türkiye'de ve Uluslararası Alanda Kabul Görme Durumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. 11/2, 767-772.

Arseven, A. (2001). *Alan Araştırma Yöntemi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Aslan, S. (2012). *8.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Dersi Kavramlarının Öğretiminde Bulmacaların Öğrenci Başarısına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Avcı, G. ve Gümüş, N. (2016). Altıncı Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri Ve Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 47: 191-206.

Ayana, M (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi "İpek Yolunda Türkler" Ünitesindeki Kavram Yanılgıları Ve Öğretmenlerin Öğrencilerin Kavram Yanılgıları İle İlgili*

Farkındalıklarının Tespiti. (Yüksek Lisans Tezi). Elazığ: Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bitlisli, N. (2014). *Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi Yeryüzünde Yaşam Ünitesinde Geçen Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri İle Kavram Yanılgıları (Bayburt İli Örneği).* (Yüksek Lisans Tezi). Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ciritci, H. M. (2012). *Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramların 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Metinlerde Kullanılma Sıklıkları İle Giriş, Geliştirme Ve Pekiştirme Düzeyleri Açısından Değerlendirilmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çalışkan, N. K. (2018). *5. Sınıf Ortaokul Öğrencilerinin Hava, Su ve Toprak Kirliliği İle İlgili Kavram Yanılgılarında Anne-Babanın Rolü.* (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çepni, O. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramlarına İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Demir, Y. (2008). *Kavram Yanılgılarının Belirlenmesinde Kavram Karikatürlerinin Kullanılması.* (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Demirel Ö. (2000). *Planlamadan Uygulamaya Öğretme Sanatı.* Ankara: Pegem Yayınevi.

Demirkaya, H. ve Karacan, H. (2016). Ortaokul 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Bazı Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri ve Kavram Yanılgıları. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 2 (2), 38-57.

Doğanay, A. (2002). Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi. *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (ss.266-294). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Erden, M. (1997). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayın Evi.

Fidan, N (1985). Kavramların Öğretimi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. 101,3-9.

Fidan, N. (1986). *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Fidan, N. (1996). *Eğitim Psikolojisi Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara : Alkım Yayınları.

Gültekin, E. (2016). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Adım Adım Türkiye" Ünitesinde Bulunan Kavramların Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kabapınar, F. (2003). Kavram Yanılgılarının Ölçülmesinde Kullanılabilecek Bir Ölçeğin Bilgi-Kavrama Düzeyini Ölçmeyi Amaçlayan Ölçekten Farklılıkları, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*. 35, 398-417.

Karasar, N. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kızıl, Ö. (2015). *Sosyal Bilgiler 6. Sınıf "Ülkemizin Kaynakları" Ünitesinin Kavram Bulmacası Etkinlikleri Yoluyla Öğretiminin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kızılcıoğlu, A. (2009). Ortaöğretim Öğrencilerinin Bakı Kavramını Anlama Düzeyi Ve Kavram Yanılgıları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(1), 99-114.

MEB, (2005). *6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı*. Ankara: MEB Yayınları.

MEB, (2006). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Öğretim Programı Ve Kılavuzu*. Ankara.

MEB (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara

MEB, (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4,5,6 Ve 7. Sınıflar)*. Ankara.

Memişoğlu, H. ve Tarhan, E. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kavram Öğretimine İlişkin Görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmalar Dergisi*, 5 (2), 6-20.

NCSS (1993). *The Social Studies Professional*. Washington DC: National Council for the Social Studies.

Özmen, H. (2005). Kimya Öğretiminde Yanlış Kavramlar: Bir Literatür Araştırması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(1),23-43.

Özyürek M. (1983). Kavram Öğrenme ve Öğretme. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2, 347-366.

Safran, M. (1993). Tarih Öğretiminin Eğitsel Amaçları. Ankara: Belleken. *Türk Tarih Kurumu Yayınları*. LVII(220), 827-842.

Safran, M. (2008). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Safran, M. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (ss.2-16). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Senemoğlu, N. (2001) *Gelişim ve Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Senemoğlu, N.(2005). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sever, R. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Sezer, A. (2011). Lise Coğrafya Dersi Öğrenme Yaşantılarının Gerçekleşme Düzeyinin Belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 15 (24), 211-236.

Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Taşlı, İ. (2000). Günümüz Coğrafya Öğretiminde Öğrenci Aktivitelerinin Bilgi Üretimine Dönüştürülmesinde Olgular, Kavramlar Ve Genellemelerin Sistematik Kullanımının Sağlanması. *Milli Eğitim Dergisi*. 145: 31-33.

Taşlı, İ. (2005). 4.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri İle İlgili Kavram Bulmacaları Örnekleri. *Milli Eğitim Dergisi*. 166.

Taşlı, İ. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Coğrafya Eğitimi. *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (221-244). Ankara: Anı Yayıncılık.

TDK, (2019). Güncel Türkçe Sözlük, <http://www.tdk.gov.tr/index.php>, (19.02.2019).

Tokcan, H., Alkan, G. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi. Ahi Evran Üniversitesi *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14 (2), 1-19.

Tokcan, H. (2015). *Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Turan, R., Ulusoy, K. (2015). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Türkhan, S. (2013). *İlköğretim 8. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Periyodik Cetvel Konusunda Kavram Haritası Kullanımının Öğrencilerin Başarısına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özgüven, İ. E. (1998). *Psikojik Testler*. Ankara: Pdrem yayınları.

Öztürk, C., Dilek, D. (2003). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem Yayınevi.

Ulusoy, K., Yelken, T. Y. (2009). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Atatürkçülük İle İlgili Kavramları Algılamaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*. (22). 2013-223.

Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme Kuramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ünlü, F. (2011). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Geçen Temel Kavramların 8.Sınıf Öğrencilerinde Erişi Düzeyi*. (Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yesari, B. (2018). *Kavram Bulmacalarının Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Demokrasinin Serüveni Ünitesindeki Öğrenci Başarısına Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde: Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

EKLER

EK 1

MANİSA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NE YAZILAN DİLEKÇE

M.C.B.Ü
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRKÇE ve SOSYAL BİLİMLER
EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

161139002 öğrenci numarası ile Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Eğitimi bölümünde tezli yüksek lisans öğrencisiyim. ‘Ortaokul 7.Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi’ konulu yüksek lisans tezimde 7.Sınıf öğrencileri için uygulanacak, ekte örneği sunulan Coğrafi Kavramlar Ölçeğini, Demirci ilçe merkezinde bulunan ortaokullarda yapılması düşünülmektedir. Test örneği M.C.B.Ü etik kurulunda incelenmiş olup, uygun görüşü oy birliği ile alınmıştır. 75.Yıl İlköğretim Okulu, İmam-Hatip Ortaokulu, Fatih Ortaokulu, Makine-Kimya- H. Çamtepe Ortaokulu, Ziya Gökalp- Nurettin Kelem Ortaokulu’nda uygulama yapılacaktır. Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığı ile gerekli iznin alınmasını arz ederim.

09.11.2018
İrem SAĞLAM

ADRES: Akpınar Mahallesi Gazi Caddesi
No: 7/A Emet/KÜTAHYA

Tel: 0537 719 87 85

EK1: Coğrafi Kavramlar Ölçeği

EK2: Etik Kurul Onayı

EK 2

MANİSA İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜN'DEN GELEN ARAŞTIRMA İZİNİ YAZISI

T.C.
DEMİRCİ KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 38173094-605.01-E.24642947
Konu : Araştırma İzni

20.12.2018

DEMİRCİ ..... MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22.08.2017 tarih ve 12607291 sayılı 2017 / 25 No'lu genelgesi.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi İrem SAĞLAM'a ait "Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi" konulu araştırma çalışması için, Müdürlüğümüze bağlı ortaokullarda, ortaokul öğrencilerine yönelik bir araştırma yapmak istediği Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın 2018 - 2019 eğitim öğretim yılında, eğitim öğretimi aksatmadan, yazımız ekinde bulunan onaylı formların kullanılması koşuluyla, gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması ilgi genelge doğrultusunda, Manisa İl Milli Eğitim Müdürlük Makamından alınan 18.12.2018 ve 24418452 sayılı Olur ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Yüksel KOCABAŞ
İlçe Milli Eğitim Müdürü

Ek:
Onay (1 sayfa)
Ölçekler (4 sayfa)

Dağıtım:
Tüm Ortaokul Müdürlüklerine

EK 3

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU RAPORU

T.C. MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU KARARLARI

Toplantı Tarih	: 26.10.2018
Toplantı Sayısı	: 2018/ 06
Toplantıda Alınan Karar Sayısı	: 23

Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu 26.10.2018 tarih ve saat 10:00'da Rektörlük Yönetim Kurulu Toplantı odasında toplanmış, aşağıdaki kararlar alınmıştır.

KARAR:

2- Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Dr.Öğretim Üyesi İsmail TAŞLI'nın 15.08.2018 tarih ve E.38434 sayıda kayıtlı "Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi İrem SAĞLAM'ın "Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi " konulu başvurusu etik kurulun 04.09.2018 tarihli 2018/5 sayılı toplantısında görüşülmüş ve aynı tarihli toplantıda alınan 2018/10 nolu karar gereği belirtilen eksiklerin giderilmesi amacıyla araştırmacıya iade edilmişti.Bu kez araştırmacı tarafından gerekli düzeltmelerin yapıldığına dair Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Dr.Öğretim Üyesi İsmail TAŞLI'nın 27.09.2018 tarih ve E.45808 sayıda kayıtlı "Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi İrem SAĞLAM'ın "Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Coğrafi Kavramlara Yetişi Düzeyi (Demirci İlçesi Örneği) " konulu başvurusunun etik yönden uygunluğuna, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verildi.

(e-imzalıdır)

Prof.Dr.Muzaffer TEPEKAYA
Başkan

(e-imzalıdır)

Prof.Dr.Tuncer TAŞKIN
Üye

(e-imzalıdır)

Prof.Dr.Halit EV
Üye

(e-imzalıdır)

Prof.Dr.Tülin CANBAY
Üye
(Başkan Yardımcısı)

(e-imzalıdır)

Prof.Dr.Kenan ERDOĞAN
Üye

(e-imzalıdır)

Prof.Dr.Ali Rıza GÖKBUNAR
Üye

(e-imzalıdır)

Prof.Dr.Doğan UYSAL
Üye

EK 4

SOSYAL BİLGİLER COĞRAFİ KAVRAMLARA YETİŞİ DÜZEYİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler; Sizin cevaplamanız istenen bu sorular, Sosyal Bilgiler coğrafi kavramlara yetişi düzeyini anlamaya yönelik araştırma amacını taşımaktadır. Bu kavramlar Milli Eğitim Bakanlığı 6. ve 7.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan içerikten alınmıştır. Kavramlara ait tanımlar verilmiş olup, altında yazılan seçeneklerden birisi ile ilgilidir. Tanıma en uygun bulduğunuz seçeneği işaretlemeniz yeterli olacaktır. Doğru seçeneği bulamıyorsanız boş bırakabilirsiniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Araştırmacı
İrem SAĞLAM

1. İnsanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran büyük olaylara (.....) denir.
A) Afet B) Yağmur
C) Hava Olayı D) İklim
2. Belirli bir kaynaktan doğan (.....) , yağmur ve kar suları ile beslenen ve arazinin eğimine göre akıp gider.
A) Nehir B) Akarsu
C) Göl D) Şelale
3. İnsanla ilgili faktörlerin göz önünde bulundurulduğu ortam (.....) adlandırılır.
A) Bölge B) Doğal Ortam
C) Beşeri Ortam D) Konum
4. İki kara arasındaki dar deniz (.....) olarak adlandırılır.
A) Okyanus B) Liman
C) Göl D) Boğaz
5. Sınırları idarî veya ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçasına (.....) denir.
A) Bölge B) Kıta
C) Ülke D) Kent
6. Herhangi bir noktanın, dünya üzerinde kapladığı alan (.....) adlandırılır.
A) Ülke B) Coğrafi Konum
C) Bölge D) Ortam
7. İnsanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri (.....) karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları, fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamdır.
A) Dünya B) Yeryüzü
C) Çevre D) Bölge
8. Çevre öğeleri üzerinde yapısal zararlar oluşturan (.....) ve niteliklerini bozan yabancı maddelerin hava, su ve toprağa yoğun bir şekilde karışması olayıdır.
A) Tahribat B) Erozyon
C) Çarpık Kentleşme D) Çevre Kirliliği
9. Kumluk, susuz ve ıssız geniş arazi, sahra (.....) olarak adlandırılır.
A) Çöl B) Kırsal Alan
C) Plato D) Ova

10. Doğada kendiliğinden var olan maddeler (.....) olarak adlandırılır..
A) Doğal Ortam B) Doğal Kaynaklar C) Baraj D) Yenilenemeyen Kaynak
11. Yeryüzünde insanın elinin değmediği alanlar (.....) dir.
A) Mezra B) Beşeri Ortam C) Doğal Ortam D) Doğal Kaynak
12. İnsanın yaşamak ve yücelmek için giriştiği her türlü iş ve bunun sonucunda elde ettiği her türlü ürün (.....) dir.
A) Ekonomi B) Tarım C) Ticari Faaliyet D) Ekonomik Faaliyet
13. Kuzey ve güney yarıküreleri birbirinden ayıran hayali dairesel hat (.....) olarak adlandırılır.
A) Ekvator B) Meridyen C) Boylam D) Dönence
14. Toprak örtüsünün, akarsuların, rüzgarların ve buzulların etkisiyle süpürülmesi (.....) dir.
A) Heyelan B) Erozyon C) Nadas D) Bozkır
15. Ekonomik, toplumsal veya siyasî nedenlerle (.....) bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işidir.
A) Tayin B) Nakil C) Göç D) Yolculuk
16. Bir ürün elde edilmesinde kullanılan (.....) temel bileşenlerin işlenip elde edilmesinden önceki durumudur.
A) Sanayi B) Doğal Kaynak C) Maden D) Hammadde
17. Coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. olgularla ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağı (.....) olarak adlandırılır.
A) Harita B) Ölçek C) Jeoloji D) Kroki
18. Hava sıcaklıklarındaki değişmeler (.....) dir.
A) İklim B) Hava Olayı C) Meteoroloji D) Hava Durumu
19. Toprağın, taşların ve tabakaların buldukları yerlerden aşağılara doğru kayması ya da düşmesine (.....) denir.
A) Toprak Örtüsü B) Nadas C) Heyelan D) Erozyon
20. Bir ülkenin ürettiği malları başka bir ülkeye veya ülkelere satması (.....) olarak adlandırılır.
A) İthalat B) Ticaret C) Sanayi D) İhracat
21. Bir yerde uzun bir süre boyunca gözlemlenen sıcaklık, nem, hava basıncı, rüzgâr, yağış, yağış şekli gibi meteorolojik olayların ortalamasına (.....) verilen addır.
A) İklim B) Hava Durumu C) Meteoroloji D) Mevsim
22. Bir ülkeye başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma işlemi (.....) olarak adlandırılır.
A) İhracat B) İthalat C) Ticaret D) Sanayi
23. Bir şeyin çıktığı, etrafa yayıldığı yer (.....) olarak adlandırılır.
A) Maden B) Doğal Ortam C) Kaynak D) Konum
24. Yeryüzünü oluşturan büyük kara parçalarına (.....) denir.
A) Kent B) Toprak C) Bölge D) Kıta
25. Yer yuvarlağının, ekvatordan en uzak olan yer ekseninin geçtiği var sayılan iki noktasından her biri (.....) olarak adlandırılır.
A) Kutup B) Dönence

- C) Boylam Farkı D) Enlem Farkı
26. Yeryüzünde yaşayan insanların tümünü ilgilendiren sorunlar (.....) dir.
A) Diplomatik Sorun B) Küresel Sorun C) Ekonomik Sorun D) Demografik Sorun
27. Haritada kullanılan özel işaretlerin ne anlama geldiğini gösteren bölüme (.....) denir.
A) Anahtar B) Ölçek C) Lejant D) Sembol
28. Yer kabuğunun bazı bölgelerinde çeşitli iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan minerale (.....) denir.
A) Ham madde B) Rezerv C) Alüvyon D) Maden
29. Dünya üzerinde herhangi bir yerin paralel ve meridyen değerleriyle belirtilen konumuna (.....) denir.
A) Matematik Konum B) Özel Konum C) Yerleşim D) Konum
30. Kuzey-güney yönlü uzanan ve kutup noktalarında birleşen yarım çemberlere (.....) denir..
A) Paralel B) Meridyen C) Ekvator D) Dönence
31. Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayıya (.....) denir.
A) Grup B) Topluluk C) Nüfus D) Halk
32. Nüfus ile bu nüfusun üzerinde yaşadığı toprakların yüzölçümü arasındaki oran (.....) olarak adlandırılır.
A) Topluluk B) Aritmetik Ortalama C) Demografi D) Nüfus Yoğunluğu
33. Kıtaların arasındaki çukurlukları dolduran büyük su kütlelerine (.....) denir.
- A) Okyanus B)Deniz C)Nehir D) Göl
34. Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük (.....) olarak adlandırılır.
A) Plato B) Ova C) Vadi D) Alüvyon
35. Haritadaki küçültme oranına (.....) denir.
A) Düzlem B) Lejant C) Ölçek D) Kroki
36. Dünya üzerindeki herhangi bir yerin kıtalara, okyanuslara, denizlere, komşularına veya diğer ülkelere, ulaşım ve ticaret yollarına, geçitlere, boğazlara, dağ sıralarına, maden, sanayi ve ticaret bölgelerine, yeryüzü şekillerine göre konumu (.....) olarak adlandırılır.
A) Yön B) Matematik Konum C) Yerleşim D) Özel Konum
37. Yerküresi üzerinde çizildiği varsayılan, Ekvator'a paralel çemberlerden her birine (.....) denir.
A) Paralel B) Meridyen C) Boylam D) Dönence
38. Hammaddeleri, yapılmış madde haline getirmek için gerçekleştirilen üretim ve bu üretimde kullanılan araçların tümüne (.....) denir.
A)Ürün B)Sanayi C)Tarım D) Ticaret
39. Genel olarak topraktan yararlanma faaliyetlerine (.....) denir.
A) Bitki Örtüsü B) Orman C) Tarım D) Sulama
40. Dünya üzerindeki yer ve varlıkların konumunu tanımlamakta (.....) kullanılır.
A) Kroki B) Harita C) Ölçek D) Yön